

Frogner kirke

Lier

1694 - 1994

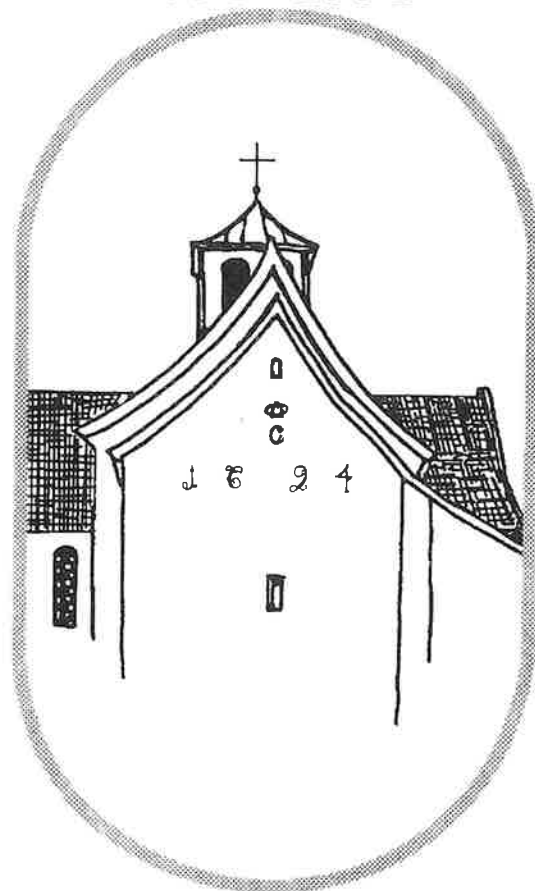
Evangelisten Lukas
Bemalt treskulptur fra
Frogner kirke 1694

Foto omslag:
Erling Sjulsen.

Frogner kirke

Lier

1694 - 1994

Program for jubileumsåret 1994

Historiske gudstjenester

Seminarer

Kirkekonsserter

Skoleaktiviteter

Festgudstjeneste

Uttstillinger

Kirkespill

Jubileumokantate

Jubileumsskrift

Menighetens jubileumsfest.

“Frogner kirke - kirken vi er glad i”

JUBILÉUMSÅRETS FORMÅL:

* Jubileet skal bidra til å sette søkelyset på kirken, dens budskap, innhold og verdier.

* Jubileet skal synliggjøre hvilken stor verdi Frogner kirke og dens gudstjenesteliv representerer.

* Jubileet skal vise kirken som en vesentlig faktor i det kulturelle og holdningsskapende miljø.

Program for jubileumsåret:

HISTORISKE GUDSTJENESTER. ØKUMENISK GUDSTJENESTE.

Søndag 13. mars 1994 kl. 1800.	Messe fra den gamle kirke fra 1100-tallet
Søndag 5. juni 1994 kl. 1100	Gudstjeneste fra 1800-tallet.
Søndag 18. sept. 1994 kl. 1100	Økumenisk gudstjeneste.
Søndag 25. sept. 1994 kl. 1100	Vi rekonstruerer innvielsesgudstjenesten fra 1694.

UNGDOMSGUDSTJENESTE.

Lørdag 30. april 1994 kl. 1800.

SEMINARER I FROGNER MENIGHETSHUS.

Lørdag 9. april 1994 kl. 1000 til kl. 1530.

“Har kirken framtid?”

Rektor ved Menighetsfakultetets praktisk teologiske seminar

Olav Skjevesland.

Seminarleder Einar Salvesen.

Lørdag 28. mai 1994 kl. 1000 til 1530.

“Evangelisering”

Områdeprest Jens Fredrik

Brenne.

Seminarleder Henning Heitmann.

Lørdag 17. september 1994 kl. 1000 til 1530.

“Våre store kirkesamfunn - snart enige?”

Domprost Jan A. Erichsen.

Seminarleder Jan H. Heitmann.

KIRKEKONSERTER.

- Søndag 16. januar 1994 kl. 1800. "Underkirkerummets hvelving."
En konsert med saxofonkvartetten
"Concentus" med bl. a. uroppførelse av
et verk av Per Egil Hovland skrevet på
bestilling fra Rikskonsertene.
- Søndag 30. januar 1994 kl. 1800 Lier orkesterforening
Sylling sangkor.
- Søndag 17. april 1994 kl. 1800 Lier musikkskole.
Organist Per Egil Hovland. Ola St. Isene.
- Søndag 8. mai 1994 kl. 1800 Lierstranden musikkorps.
Sangkoret Rytmen.
- Søndag 15. mai 1994 kl. 1800 Musikklinjen ved St. Hallvard
videregående skole.
- Søndag 12. juni 1994 kl. 1800 Solistkonsert Hans Lorange,
Turid Mathiesen med musikere.
- Søndag 21. aug. 1994 kl. 1800 Ruth Ødegård. Organist Per Egil Hovland.
- Søndag 11. sept. 1994 kl. 1800 Frogner gospelkor. Frogner minigospel.
Frogner Ten Sing.
- Søndag 9. okt. 1994 kl. 1800 Solistkonsert Ola St. Isene, Anne-Berith
Isene, Lier Hornmusikkforening.
- Søndag 16. okt 1994 kl. 1800 Jubileumskantate. Lier kammerkor,
solister, musikere og menighet
Komponist: Petter Bjaarstad
Tekst: Kari Johannessen
- Søndag 13. nov. 1994 kl. 1800 Vokalensemblet Canzonetta.
Høvik skolekorps.
- Søndag 4. des. 1994 kl. 1800 Lier kammerkor framfører
jubileumskantaten samt eget program.
- Søndag 18. des. 1994 kl. 1800 Lier skolekorps. Cantabile.
Organist Per Egil Hovland.

SKOLEPROGRAM.

HØVIK, STOPPEN, GULLAUG, LIERBYEN, HEGG, EGGE SKOLER.

Formingsarbeider med utstilling. Lokalhistorie. Skolegudstjenester.
Klassebesøk på kirkehistorisk utstilling.

KIRKEHISTORISK UTSTILLING. ST. HALLVARDSSPILLET.

Søndag 25. september kl. 1700 i Frogner kirke.
Utstillingen er åpen for skolebesøk etter avtale.

KUNSTUTSTILLING I FROGNER KIRKES NYE VÅPENHUS.

2. - 16. oktober. LIER KUNSTFORENING.
Åpningstid kunngjøres nærmere.

JUBILEUMSGUDSTJENESTEN.

Frogner kirke 6. november 1994 kl. 1100.

Biskop Sigurd Osberg.

Egil Hovland: Alle Helgensmesse for kor, blåsere, orgel,
liturg og menighet.

Frogner kirkekor.

Ved orgelet: Komponisten

Dirigent: Per Egil Hovland.

MENIGHETENS JUBILEUMSFEST I ST. HALLVARDSAULA.

Søndag 6. nov. 1994 kl. 1800 Festtale biskop Sigurd Osberg.

Jubileumskantaten fremføres.

Festprogram.

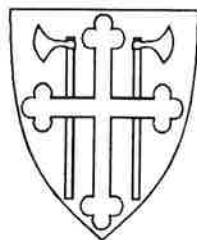
JUBILEUMSSKRIFT.

Jubileumsskriftet vil være til salgs i jubileumsåret.

TA VARE PÅ PROGRAMMET I JUBILEUMSÅRET.

Det tas forbehold om rett til endringer.

VELKOMMEN TIL JUBILEUMSÅRETS ARRANGEMENTER.

FROGNER MENIGHETSRÅD.

Den svaningske bibel fra 1722 på alteret.

Under gulvet i sakristiet er Hans Angels gravsted. På steinen står: " Reiste Frogner kirke av grus."

FORORD

FROGNER KIRKE er 300 år i 1994, og menighetsrådet har besluttet å utgi et lite jubileumsskrift i anledning kirkejubileet.

Oppdraget ble gitt til Arild Skinnemoen, Jørgen Nørstelien og Audun Tveide.

Arild Skinnemoen har skrevet artikkelen: ‘‘FROGNER KIRKE - kirken vi er glad i’’, Jørgen Nørstelien har skrevet om presteskabet og Audun Tveide: ‘‘Kirken i folket - folket i kirken’’.

Bak i boken er oppgitt våre kilder. Likevel er det noen personer vi vil takke spesielt. Først og fremst er dette Håkon og Sigrid Christie, som særlig i sine tre bøker om Buskeruds kirker og kirkekunst og gjennom samtaler, har gitt oss omfattende og verdifull informasjon.

Dessuten vil vi få takke professor dr. theol. Tarald Rasmussen ved Universitetets teologiske fakultet og museumsdirektør dr. theol. Arne Bugge Amundsen for opplysninger og god hjelp.

Vi vil også få takke Jorunn Sjølie for skrivehjelp, samt Erling Sjulsen for fotografiene.

Arild Skinnemoen

Jørgen Nørstelien

Audun Tveide

FROGNER KIRKE - KIRKEN VI ER GLAD I.

Preludium.

*Lovet være Gud
vår Herre Jesu Kristi Far
Han som i sin rike miskunn
har født oss på ny
og gitt oss et levende håp
ved Jesu Kristi oppstandelse
fra de døde*

Av Arild Skinnemoen

Frogner kirke er *vår* kirke og den var våre forfedres kirke. Den skal også være våre barnskirke- og kirkefor generasjonene videre.

Vi lever i en tid med mange og raske skiftninger. Riker oppstår og faller, ideologier blomstrer opp og visner, og menneskenes barn blir mer og mer rastløse og urolige. Det er godt å ha noe som står fast og som binder generasjonene sammen.

Det er FROGNER KIRKE som er hovedpersonen i dette jubileumsskriftet. Prester, styresmakter og menighetslemmer lever sitt tilmålte liv. Hvert enkelt menneske har sin verdi og sin evige sjel, men her på jorden er det tross alt en kort reise.

Men kirken står der. Den kirke som er "bygd av levende stener" - og den som er bygd av stein fra vår natur.

Det har stått kirke på Frogner i 800 år. Den lå rett nok i grus i over 40 år, med Kirken av "levende stener" lå ikke i grus. Denne levende kirken sørget for å reise opp igjen steinkirken.

Vi er glad i kirken vår. Ja, for det går an å bli glad i et byggverk. Arkitekt og byggmester kan på sitt beste skape et byggverk som får oss til å føle en spesiell kjærlighet og hengivenhet. Det er dette som har skjedd med Frogner kirke. Ren og hvit i snølandskapet om vinteren - om sommeren - innrammet av mektige asketrær og edelløvtrær.

Det er *vår* kirke - kirken vi er glad i.

VÅRE FORFEDRE

hadde en makeløs evne og sikkerhet i plassering av bygninger i landskapet. Frogner kirke ligger høyt og fritt i et åpent landskap mot de høye mørke åsryggene i vest, godt synlig fra de største deler av sognet. I vår tid har kirken fått flomlys, og det varme, gulhvite flomlyset får kirken til å skinne som en juvel i kvelds- og nattemørket. Det gjør godt å se opp mot den, den kan bidra til trygghet og varme i et urolig sinn.

Den gir sitt budskap om Guds ord og omsorg. Korset på tårnet gir sitt vitnesbyrd om Kristi kjærlighet til sine barn. Når du kommer ut av kirken, møter øyet de vakre grønne åsene i vest, og går du rundt kirken til kirkebakken i øst, åpner Lierdalen seg "fager, rik og stor".

KIRKEGÅRDEN

omkranser kirken. Er den en av landets vakreste? Vi våger ikke svare. Det er så mange vakre kirkegårder i dette strenge, skjønnne landet vårt. Hvis det er slik som mange hevder at kirkegården avspeiler bygdas og sognets kultur, så kommer man vel bra ut.

NAVNET FROGNER

Hva vil våre forfedre meddele oss gjennom navnet? Forskerne sier navnet kommer fra oldnorsk, fraunæ. Det betyr fråde, skum, saftighet, trivelighet, gjødsel. Altså en klar sammenheng med fruktbarhet. Professor Rolf Fladby peker på at den hedenske gudsdyrkelse i stor grad var en fruktbarhetskultus. Kan så navnet tyde på at det var en kultplass her for hedensk gudsdyrkelse? Står vi overfor et tilfelle av kultkontinuitet? Ja, svarer professor Fladby, det er mye som kan tyde på det. Hvis vi også ser på gårdsnavnene omkring,

kan de gi interessante opplysninger. Frogner er skilt ut fra Eik. Eika har spilt en sentral rolle i nordisk mytologi. Det skal også ha vært tingsted på Hegg, og kultstedet lå ofte i utkanten av tingstedet. Dersom dette stemmer, noe som er sannsynlig, kommer det tidligere generasjoner nær oss på en særskilt måte. Kirken, som ble bygd på gudehovets grunn, har stadfestet at Kvitekrist har seiret over de hedenske guder og skikker.

MEN HVA ER EN KIRKE?

Under 2. verdenskrig ble den vakre katedralen i Coventry i England bombet i grus. Etter krigen skulle den gjenreises. Det ble satt et mål for den nye katedralen: Katedralen skulle gjøre det menneske som trådte inn der, til et bedende menneske. Og her er vi ved kjernen. Kirken og kirkerommet skal være et sted hvor vi opplever det guddommelige nærvær på en spesiell måte. Herren er tilstede. Kirkerommet er bestemt av gudstjenesten som finner sted der. Det er et arkitektonisk og synlig symbol på hva som skjer. Kirken er bygd over Evangeliet og den hellige liturgi, med alteret som det faste punkt.

DEN FØRSTE KRISTNE GUDSTJENESTE

Apostelen Johannes forteller i 20. kapittel, vers 19 og følgende om søndag aften, den første påskedag. Disiplene er samlet. Dørene er lukket. De er sammen i bønn, og de er engstelige. Da står Jesus midt iblant dem og sier: Fred være med dere. Og disiplene sendes ut for å bringe budskapet videre. Neste søndag gjentar dette seg. Da er også disiplene Tomas, tvileren, med, og han kommer til tro. Og så, hver søndag samles den kristne kirke på en spesiell måte. Kristus er tilstede

med sine naglemerkede hender og sitt budskap: Fred være med dere. Den kristne gudstjenesten er et hellig mysterium. Et meningsfullt mysterium, fødsel, liv og død samles til et hele.

DEN GAMLE FROGNER KIRKE

La oss gå tilbake til den gamle kirke, den som ble rammet av lynet. En ting er sikkert: I sin tid må det har vært en aldeles praktfull kirke. Den var bygd i stein, og den var like stor som den nåværende kirke. Det var ikke vanlig med steinkirker på 1100-tallet. Kirkene var ofte bygd på stolper, som var gravd ned i jorda, stolpehullskirker. Frogner kirke var bygd i stein, med langskip og tverrskip, rundbuer og tårn. La oss prøve å sette oss inn i den ærefrykt og høytid liungene måtte føle, når de kom fra sine ofte små, mørke hus og steg inn i det store kirkerommet med sine skinnendetalglys.

OG SÅ SLO LYNET NED

Ved middagstider den 9. juni 1651 mørknet himmelen til i Lier. Et voldsomt tordenvær brøt løs. Lynet slo ned i Frogner kirke, og like etterpå stod store røykskyer opp fra kirken. Men kan en steinkirke brenne? Vi spør brannsjefen i Drammen og Lier brannvesen og får forklaringen. Lynet fulgte tårnet ned i taket, som var av treverk. Et såkalt stikktak. Dette stikktaket brant lett, og da taket og de tunge og store bjelkene som bar taket, raste ned i kirkerommet i en eneste ildmørje, tok alt treverk i kirken full fyr. Det som stod igjen var grunnmuren og steinveggene, men de var sterkt skadet. Det er ikke vanskelig å tenke seg den sorg og fortvilelse menigheten følte, da de i flokk og følge dro opp til brannstedet for å se

sin kjære kirke, som lå i ruiner.

MEN BRANNVERNET - HVORDAN VAR DET?

Jo, det var en form for brannvern på 1600-tallet. Det var basert på et frivillig korps, og det var prestene som fikk i oppdrag å motivere bøndene til å danne slike korps. Hvorfor ikke de andre embetsmennene? Men futer og fogder var ikke mye elsket. En henstilling fra dem var dømt til å mislykkes. Prestene var stort sett meget godt anskrevet, men heller ikke de hadde fått særlig fart på saken. I "Biblioteket for nyttige skrifter" heter det i 1772: "En av Norges største mangler synes meg denne, at på landet haves ingen redskaper at bruke, når ilden opkommer, som er beklagelig". Men det hadde nok i alle tilfelle vært nytteløst å ta opp kampen med storbrannen i Frogner i 1651.

Men en ting var sikkert. Kirken skulle gjenoppbygges.

Før vi går over til dette. La oss enda en gang vandre i tankene tilbake til den gamle kirken, og til de andre

MIDDELALDER- KIRKENE I LIER

FRAUNÆ KIRKIA

På 1100-tallet og fram til 1500-tallet var det seks kirker i Lier. Selve hovedkirken var den mektige steinkirken FRAUNÆ KIRKIA, med langskip og tverrskip, med rundbuer og tårn.

Det var Maria og Johannes Døperens kirke: "Sancte Marie et Sancti Johannis baptiste dedicatio a Hlidum". Takket være meget nøyaktige oppmålinger foretatt i 1652,

året etter kirkebrannen, vet vi temmelig mye om middelalderkirken. Kirken hadde samme form og størrelse som den nåværende. Den var altså en korskirke med tårn - en såkalt takrytter. Fra sikre kilder vet vi at det i 1629 hang "3 store Klocker i Tornett". Det må ha vært en mektig klokkeklang ut over Lierbygda.

Vi kan bare tenke oss de store høytidene i FRAUNÆ KIRKIA, med klokkeklangen, prosesjonene med prester og korsbærer, kor-gutter og diakoner, messesangen, lesningen av evangeliet og sakramentene.

Kirken var åpen for alle, for de aller minste i samfunnet og for storbonden og embetsmannen. Når de trådte inn under kirkens tak, var de like for Gud og de hellige sakramenter. "Her er der ikke jøde eller greker, trelle eller fri, mann eller kvinne. Dere er alle en i Kristus Jesus". Det er klart at det var en voldsom sprengkraft i disse ordene, og de har da også hatt en betydning som vel aldri noen andre ord har hatt. Det må ha lydt ganske forunderlig, ja nesten utrolig, da de hørte dem for første gang.

ST. HALLVARDSKIRKEN PÅ HVAL

Biskop Eysteins Jordebok, den er også kalt "Den røde bok", er en fortegnelse over kirker på 1400-tallet i Oslo bispedømme. Den omhandler "Hwals kirkia. Ecclesia n. dedicatio Sancti Halwardi". Den lå på gården Hval. Gammelnorsk Hvall, som betyr et rundaktig høydedrag, en haug, og den var nabo til Frogner kirke. Kirkeveien fra Viulstad gikk forbi kirken, veien kan følges ennå. Men da biskop Jens Nilsson var på visitasreise i 1595, var kirken borte. Den har sikkert ikke vært en sognekirke. Den lå for nær hovedkirken til

det. Sannsynligvis var den en "hægenda-kirkia", eller "høgendekirke", egentlig en makelighetskirke (!), som en norrøn storbonde bygde på egengård. Men kirken hadde jordegods og prest. Vi vet at presten unnlot å kreve opp landskyld av parten mot å slippe leding. IRøde bok leser vi: "Anno eodem atte HWALS kirkia swa mykit j eighnum til prestekiner", hvilket betyr: Dette året hadde Hvals kirke så mye i eiendom til prestegjeldet; og så følger en oppgave over eiendommene.

Kirken var høyst sannsynlig en tømmerkirke, og siden den var viet til St. Hallvard, hadde den sikkert relikvier og statue av helgenen.

SANCTE MARGARETA OG ST. HALLVARD-KIRKEN I SYLLINGADAL

Denne kirken lå i Sylling, på samme sted som kirken ligger i dag. Den var en annekskirke under Frogner. Kirken var bygd av stein, sannsynligvis på 1100-tallet. Kirken var imidlertid for liten og den trengte store utbedringer. Den ble revet i 1850, og ny kirke ble bygd i Sylling i 1852.

ST. MIKAEL-KIRKEN PÅ TRANDABIAR

Kirken ble bygd av stein, sannsynligvis på 1100-tallet. Gravfunn som er gjort viser at kirken lå omtrent på samme sted som den nåværende kirke. Også denne var en annekskirke under Frogner, men oppgaven over kirkegods viser at den nok har vært en betydelig kirke. Middelalderkirken på Tranby er spesielt interessant i vår sammenheng, fordi den fungerte som hovedkirke da Frogner kirke var ute av bruk på grunn av brannen.

ST. OLAVS-KIRKEN PÅ HUSEBY

Husabiær, Sancti Olai dedicatio, lå der hvor hovedbygningen på Søndre Huseby nå ligger. Kirken var viet til helgenkongen St. Olav.

Det er forholdsvis sikre spor etter kirken. Da grunnmuren til hovedbygningen på gården skulle bygges i 1893, ble det funnet rester etter et hvelv ca. 1 m nede i bakken. Det ble også funnet rester etter en mulig kirkegård.

På den store gravhaugen på Huseby står en gravstein som fremstiller en kvinne, og med denne innskrift: "Ave Maria. Her ligger Ragnhilder doter sira Jons".

I vikingtiden var Huseby et senter for dyrkelse av kongsslektens gud, Ull. Ull var en krigsgud, som særlig ble påkalt av krigere som søkte hjelp i tvekamp. Gravhaugene fra vikingtiden vitner også om høvdinge og stormenn. Det er en underlig tanke at det på dette sted reiste seg en kristenkirke, med nestekjærligheten og Kristi forsoning som det sentrale budskap.

Kirken ble revet i begynnelsen av 1600-tallet. Den 19. september 1593 var biskop Jens Nilssøn på visitasreise i Lier, hvor han tok inn på Frogner prestegård. Og så overlater vi ordet til den ærverdige biskop, som skriver at han dro "...sødouest ved en halffierding til Michel Nielssens gaard på Huseby ret igiennem fægaarden ock haffde it gammelt kapell som der staar ock kallis S. Oluffs kapell, paa denn vennstre haand ...". Det hadde ikke vært tjeneste der siden trosskiftet, og den stod "...paa fallendes fode..."

ST.MARGARETA-KIRKEN I EGGE

I katolsk tid var Egge eget kirkesogn med egen sognekirke. Det er funnet spor etter kirken på Egge-morenen, i nærheten av de tre gravhaugene fra vikingtiden. Kirken var sannsynligvis bygd før 1200-tallet.

Kirken hadde part i en rekke gårder i Egge: "Anno eodum atte Æggia kirkia swa mykit j eighnum til prestekiunner j nødræ Ræineskoghe ij mbool." Kirken var viet til St. Margareta. Margareta var en meget populær helgen i de vestlige land. Hennes festdag var 20. juli, og den ble sikkert feiret i Egge. Hun var datter av en hedensk offerprest, men hun var kristen og ble martyr fordi hun nektet å gifte seg med den romerske prefekt Olybrius.

Ikildeskriktene er Eggekirke og Egge sogn omtalt flere ganger. Sistegang vi hører om kirken er i Poul Huitfeldts Stiftsbog fra 1575, som omtaler "Egge Capels guodtz, som nu Er Lagt til Hoffuit Kiercken ...". Det betyr at Egge er opphørt som eget sogn og overført til Frogner. Biskop Jens Nilssøn visiterte Lier prestegjeld i 1590, og han omtaler "Egge Capel" som aldeles ødelagt.

Siden både Herr Poul og Herr Jens bruker betegnelse "Capel" kan dette være et indisium på at navnet Kapellhaugen på Egge-morenen har sammenheng med kirkestedet. Det er ikke funnet noe annet motiv for dette navnet.

FROGNER KIRKE LIGGER I GRUS I 43 ÅR

Fra 9. juni 1651 til 1. november 1694 - over en mannsalder - ligger Frogner kirke i grus. Hva var grunnen til dette? Og hva hendte i denne lange perioden?

BEFARING I 1652

Etter brannen var murveggene stort sett i behold. Det var bare et parti av skipets sydmurvegg som var falt ned. En ting var sikkert: Kirken skulle gjenreises. Året etter brannen ble det holdt en befarings. Sokneprest Jochum Wedege og noen av bygdens fremste menn deltok. Men de hadde også med seg fagkyndige. Vi finner således Peder Tommesen Murmester, Erich Olszen Tømmermand, Borger och Indwoener udj Christiania, samt Bertel Scheffuer tecker Wonhaffig wed Aggershuss. De la planene for full gjenreisning av kirken, men planene ble bare ikke satt ut i livet. Vi vet vel ikke nøyaktig hvorfor, men skal vi gjette på problemer med byggebudsjettet?

Men så tok murveggene skade på grunn av vær og vind, og i 1658 ble en murmester betalt for å reparere og dekke til murene. Den ødelagte murveggen ble re- vet. Samtidig ble det anskaffet 200 lester kalk til det videre arbeid og bygd et hus til å oppbevare kalken. Høylærde Mand mester Trugels Nielszen gjorde en så fin jobb at det i kalkhuset "er holdt Kierche Tieneste". Kalkhuset som kirke! Det var litt av en hånd- verker.

Men så gikk det igjen mange år. Sokne- presten og øvrigheten i Lier var bekymret. I 1665 meddelte soknepresten at de reparerte murveggene trues av forfall. Hanklaget også over at stiftskriveren hadde tatt fra ham regn- skapene.

Men så gikk enda flere år. Og i 1673 kan soknepresten opplyse at "Kirken blef Afbrendt for 22 Aar siden"

KIRCKECOMMISSARE TITUS BULCHE

Hva gjorde han? Og hvem var han? Sannsynligvis var han en administrativ leder av kirkestyret i København. Han beordret riving av murveggene! Og soknepresten skriver bedrøvet og kanskje også ikke så lite sint: "... saa afdett er nu Indtet Andet End Dehl af brutte Kampensteen som ligger på Kircke Gaarden ...". Murveggene, som stod i full høyde etter brannen, og var blitt reparert og beskyttet, ble nå revet etter ordre fra den kongelige kirkeinspektør.

I 1692 LIGGER FREMDELES KIRKEN I RUINER

I dette året var det at allmuen i Lier henvendte seg direkte til kongen med bønn om at det ble bygd en tømmerkirke for kir- kens oppsparte midler. Og så begynte ting virkelig å skje. Sognet fikk ny prest, og det var

HANS ANGELL

Han ble kalt til sokneprest i Frogner i 1692. Og så fikk kirkesaken et impone- rende tempo. Han sendte bud på stiftskriveren, som kom 11. september 1692. Han møtte et bedrøvelig syn: "... Kirckens Muur er gandscke nedrevet oc Steenene over Kirckegaarden adspræd ...". Det ble foretatt ny oppmåling, og det ble utarbeidet forslag til en ny steinkirke på den gamle kirkens fundamen- ter. Men dersom det "... behager den Høye Øfrigheed at lade byggeen Kaars-Kircke af Træ 45 allen baade udi lengden oc bredden ...", da burde man velge en annen plass, og det ble nevnt "... Valle Enge ...". En trekirke ville komme på 1347 riksdaler. Steinkirken ville koste 1760 1/2 riksdaler. Stiftskriveren av- slutter sin innberetning slik: "Hvor fore det nu

underdanigst oc ydmyggeligst indstilles til den høye Øfrigheds naadige oc høygunstige for got befindende, om enten een Kircke av Grund-Muur, eller Træ, maa worde opbygt...". Avgjørelsen ble så å bygge en steinkirke, på samme sted og av samme størrelse.

STEINKIRKE ELLER TØMMERKIRKE

I perioden 1550 til 1850 ble det bare reist to steinkirker i Buskerud, nemlig Kongsberg og Frogner kirker. I den samme perioden ble det bygd hele 31 trekirker. Vanligvis skaffet sognealmuen tømmer, og en bygdesnekker laftet opp en tømmerkirke.

I Frogner foregikk det en langvarig tautrekking. Både tømmerkirken og steinkirken hadde sine tilhengere. Men både stiftskriveren og kirkeinspektøren gikk inn for å gjenreise kirken i stein, og stiftskriveren tok seg rett til å disponere over kirkens pengemidler. Steinkirkepartiet vant.

OG SÅ GIKK DET SLAG I SLAG

- *** Befaring 11. september 1692
- *** Byggestart 15. august 1693
- *** Kirken fullført 26. oktober 1694
- *** Kirkeinnvielse 1. november 1694

Kirken består av et langskip og et tilnærmet kvadratisk kor som åpner seg i full bredde mot kirken. Midt på skipets langsider går det fram korte tverrarmer. Også disse åpner seg i full bredde inn mot skipet. Kirken er en korskirke, men med betoning av langskipet. Den totale lengden er 28 m, og største bredde 19 m. I tillegg kommer våpenhuset/

dåpsventerommet, som er på 38 m².

TIENDEBODEN - ELLER PÅ FOLKESPRÅKET: KASTEBUA

Hvordan ble kirkebygget finansiert?

På kirkegården på Frogner stod en tiendebod. Vanligvis ble den kalt en kastebu. For å ta litt historie. Tiende ble innført ved et vedtak på et kirkemøte i Macon i 585. I Norge ble den innført av kong Sigurd Jorsalfar omkring 1120. Til å begynne med ble tienden delt mellom prest, biskop, kirken og de fattige. På 1600-tallet ble den delt mellom kongen, presten, den lokale kirke og de fattige.

I praksis ble innkrevingen gjennomført på den måten at det ble tillyst tiende på en bestemt dag og på et bestemt sted. Det var satt opp en kastebu, og tienden, som ble betalt i form av korn og fetevarer, ble lagt i fire båser. Det var kirkevergen, presten og fogden som kontrollerte at det gikk riktig for seg. Etterpå ble tienden som regel gjort om i penger og fordelt. I løpet av de 40 år som kirken lå i grus, må det ha vært samlet opp et fond til kirkebygget, og dette må ha vært grunnfondet som finansierte kirken. I tillegg har sikkert velstående bønder, håndverkere og handelsmenn gitt gaver og bidrag.

KIRKEN INNVIES 1. NOVEMBER 1694 AV BISKOP HANS ROSING

Vi kan bare tenke oss den fest og glede som fylte liungene denne dagen. Det må ha vært en aldeles fantastisk opplevelse. Kirken gjenoppbygd i sin hele og fulle størrelse, vak-

kers som aldri før, etter å ha ligget i grus i 43 år. Vi lar igjen fantasien få litt fritt spillerom, lukker øynene og ser for oss hester, sleder, vogner, folk til fots, fra tidlig morgen strømme opp til kirken. Biskopen som fremsier de høytidelige ord, og kirken er igjen innviet til bønn og lovsang i fest og glede, men også i sorg og tunge tider.

Og håndverkerne og bygningsmennene var tilstede: Murerne, tømrerne, blikkenslagerne, glassmestrene, malerne og ikke minst kunstnerne og treskjærerne. Og det er et godt byggearbeid de har levert. De statiske beregningene er fullkomment riktige, alle bærende konstruksjoner korrekt utført, og kirken står støtt som fjell. Hvis du tror en steinkirke ikke har trekonstruksjoner, gå inn i kirkens loft og tårn, så vil du oppdage et komplisert system av bjelker, støtter og sammenføyninger.

Men hvem var selve arkitekten? Ordet arkitekt betyr "øverste byggmester". Hvem var han? Kan det være Høylærde Mand mester Trugels Nielszen, han som bygde så fint oppbevaringshus for kalken at det ble brukt delvis som interimkirke? Vi vet ikke hvem som var den ansvarlige byggmester, men vi kan bare bøye oss i støvet for hans dyktighet.

Kirken ble bygd under renessansensom var kjennetegnet av individuell frihet. Men Frogner kirke ble gjenoppbygd i den gamle stilen, med rundbuer og massive murer. Men likevel! Kirken virker så langt fra tung og massiv. Den har et luftig og nesten grasiøst preg. Vi ser det særlig på takene. Håkon Christie beskriver det slik: "Skipets takstol er forsterket med et kryssavstivet bindingsverk som ligger på innsiden av sperrene mellom loftsbjelken og nedre hanbjelke. Alle tak har skalker eller stikksperrer som er lagt på utsi-

den av sperrenes nedre del, og gir takene utsvinget kontur over raften. Sperrer, stendere og skalker hviler på loftsbjolkene, som krager ut over murkronene og er skrått avsluttet mot et dekkbord i raften". Skal vi bruke ord som karakteriserer byggmesterens og håndverkernes holdning, må det være: Kjærlighet og ærefrykt for oppgaven. Og vi, etterlekten er fylt av takknemlighet.

KIRKEMURENE OG KONGEMONOGRAMMET

Murene i den gamle kirken var 11 alen høye, ca. 6,85 m, og det svarer til den høyde kirkens langmur har i dag. Tykkelsen på de gamle murene var 3 alen, ca. 1,85 m. De nåværende murene er ikke fullt så tykke, vel 2 alen, ca. 1,3 m. Kalken, som ble anskaffet i 1658 og oppbevart i det fine kalkhuset, var blitt ødelagt, og det ble anskaffet "285 Læster Kalck ... 3 tønder Nøde Haar til at Komme udj Kalcken ... 24 sverte Børsertil Anstrygning paa Kirckens Kandter ...". Det har altså vært sorte markeringer på hjørnene. Videre ble det kjøpt inn 15.000 "Hollandske Klincker" og 6.000 "Hollandske Muursten", som ble brukt til pinning av murene og til buene mellom skip og tverrarmen og mellom skip og kor.

På kormurens østgavl er bevart kongemonogrammet: "... C 5 te Naun med Kronen paa, Ziirligen udarbeidet udj Jern, samt 1694 aars tal, hvilcket med Muuranckere er sadt paa Choret's østere Muur eller Gauvfl ...". Ved oppsettingen ble det forgylt. Monogrammet tilhører enevoldskongen i Danmark/Norge, Christian V. Hvem var så han? Historien forteller at han var en vennlig, godmodig og velgjørende mann. Han var tapper og dyktig i idretter, men han hadde en svak karakter med snever synskrets og få åndelige interesser.

KIRKESKIPETS PORTALER

I vanlige bygninger har vi inngangsdører. I kirken portaler. Kirken har tre portaler, det samme antall som den gamle kirken og trolig samme plassering.

Hovedportalen er fra vest, med rundbuet overdekning og innvendig resess, og her finner vi den hollandske teglstein. Dørene var opprinnelig innadslående, men i 1823 ble det bestemt at dørene skulle slå ut. I 1940 ble det foretatt en del endringer. Terrenget utenfor ble senket, slik at den innvendige trappen kunne reduseres fra 5 til 2 trinn.

Søndre portal skjærer seg rett gjennom muren og har stikkbuet overdekning. I 1991 ble det bygd en utvendig rampe for rullestolbrukere. Kostnadene ble dekket av en gave fra et menighetslem. Nordportalen går inn mot sakristiet, også denne har stikkbueovergang, som går over fra buet til vannrett i indre murliv. Den gamle kirken hadde enjerndør i sakristiportalen. I det indre murliv sitter nå en rektangulær fyllingsdør med profilert treinnfatning.

La oss tenke oss de menneskene som i glede og i sorg, i høytid og på søndager, har gått inn og ut av disse portaler. De har hørt om Mesteren som vasket disiplenes føtter og om Maria ved den tomme grav. De har hørt messesangen, sunget sine salmer til levende lys og fått religiøse, musikalske og også kulturelle opplevelser i en tid uten kasettradioen, fjernsynet og multishow. La oss tenke oss overgangen fra en mørk, ytterst enkel og trang stue til det store kirkerommet med sine lys, sin sang og liturgi. Det må ha vært en underlig og betagende opplevelse.

Nå er det vårt tur til å gå inn og ut gjennom

portalene. Vi føyer oss inn i raden av mennesker med sine håp, sine lengsler, med sine gleder og sorger. Vi er på reise, og inne i kirken henger et skip, skjenket av Frogner Kirkeforening, kursen er mot øst, mot Jesu oppstandelse.

TÅRNET

Takrytteren med tårnet er så langt fra noe enkelt byggverk. Den skal sammenføres med taket, den skal hvile på et trykkfordelingssystem av bjelker over loftsbjelkene og avstives med skråstøtter. Det hele skal være tett og nøyaktig, og det skal stå støtt og godt i århundrer. Vi vet hvem mesteren er. Han het Wolf Hofmann. Skal vi gjette på at han tilhørte et laug fra Tyskland? Vi finner ham igjen også i annen sammenheng. Asker kirke trengte en større reparasjon av tak og loft, og kontrakt ble inngått med Wolf Hofmann, Tømmer Byggmester. Det var i 1686.

Den gamle kirken hadde også takrytter og tårn. I 1629 er omtalt tre store klokker. I over 800 år har kirkeklokkene lydt fra Frogner ut over Lierbygda.

KIRKEKLOKKENE

I tårnet henger nå to store klokker. En av dem er fra kirkens innvielse i 1694. Den har følgende innskrift i fire rader:

“‘pietate C 5 justitia Soli Deo Gloria Anno Domini 1694 hanc campanam fudit Didericus Kesler in ornamentum huius ecclesiae’”:

Og det betyr: Med fromhet og rettferdighet (Christian V's valgspråk) Gud alene æren året 1694 ble denne klokke støpt av Diderich Kesler til denne kirkens pyrd.

Klokken er forholdsvis stor. Den har en

diameter på 72,5 cm og en høyde på 64,5 cm. Den andre klokken var sprukket, og ble omstøpt i Amsterdam i 1736. Det ble støpt en ny klokke som er den vi har nå. Klokken er vakkert dekorert med ornamenter med englehoder og engler, og den har denne innskrift: "Cipprianus Cransians amstelodame anno 1736 me fecit", og det betyr Cyprianus Crans. Jans i Amsterdam støpte meg i året 1736. Den nye klokken veide 19 skålpund mer enn den gamle, og størrelsen er 64 cm i diameter og høyde 56 cm.

Den største klokken er stemt i F og den andre i C, altså en kvart. Klokkene klinger meget vakkert og harmonisk sammen. Kan du tenke deg noe mer "riktig" en klokkeklangen en søndag morgen?

OG SÅ SLO LYNET NED IGJEN

15 år etter at kirken var gjenreist, i 1709, slo lynet ned på nytt.

"...Saa som Torden nedslog i denne Kircke-Taarn og ej allene afslog gandscke Taarn Klædningen, mens en stor Deel af bindings Værcket og et Støcke af masten og taarn foeden....." Lynnedslaget var ikke så alvorlig denne gang. Bare tårnet ble skadet. Igjen finner vi vår dyktige og trofaste håndverker Wolf Hofman på plass. Han reparerte tårnet, og siden har det stått. Tårnet var tjærebredd den første tiden, men nå ble det hvit tømmermannskledning. Men så oppfant Benjamin Franklin lynavlederen i 1752. Klok av skade skulle en tro at lynavledere ble anskaffet øyeblikkelig for å sikre kirkebygningene. Men det var først i herredsstyrets møte den 28. april 1863 at det ble vedtatt å "...slutte akord med klokkestøper Nauen ved Tønsberg om an-

bringelse av lynavleder på samtlige kirker i Lier...". På Frogner kirke fikk lynavlederen forgylt spiss.

KONGEN TRENGTE PEN- GER OG SOLGTE FROGNER KIRKE

Utrolig, men sant. Frogner kirke ble solgt. Kjøpere var Christian Wibe og Ingeborg Rasmusdatter Strømsøe, som var gift med Jacob Moss. Dette skjedde i 1723, men det var ikke enestående for Frogner. Svært mange kirker ble solgt på denne tiden.

Hva kunne motivet være for å kjøpe en kirke? Trolig var det noe så prosaisk som en pengeplassering. Kirken hadde part i gårdene med tilhørende inntekter, og sannsynligvis forventet investorene en viss rentabilitet.

Kirken fortsatte å fungere, og kirkefolket merket vel egentlig ikke noen forskjell. Likevel må det ha vært en noe underlig situasjon, og det varte da heller ikke så lenge før kirken var tilbake på menighetens hender. 29 år etter, i 1752, kjøpte allmuen kirken tilbake, og i 1842 overtok kommunen ansvaret for drift og vedlikehold. Men dette fører til neste spørsmål:

HVEM EIER EGENTLIG FROGNER KIRKE?

Svaret er både enkelt og greit, og samtidig noe komplisert.

Lov om kirker og kirkegaarde av 3. august 1897, § 1: "Enhver Sognekirke skal, forsaavidt ikke anderledes i denne Lov

bestemmes, være Sognemenighetens Eiendom og maa ikke avhendes.”

Kirken er altså menighetens eiendom.

Men hvem har det økonomiske ansvaret for kirkens vedlikehold og drift? Her må vi igjen til kirkeloven av 1897: “Forsaavidt de Inntægter, der tilligger Kirke i Menighedens Eie, ikke dækker dens Udgifter, utlignes det Manglende efter Reglene i de kommunale Skattelove.” Eller sagt på godt norsk: Drift og vedlikehold må inn i kommunebudsjettet. Men det betyr ikke at også menigheten selv er interessert i økonomien. Ikke minst når det gjelder utsmykning, er ofte menigheten selv aktiv. Kirkene har vært og blir fremdeles gjenstand for stor kjærlighet fra sognebarnas side. I Frogner har vi Frogner Kirkeforening som har gjort svært mye for utsmykningen av kirken, skaffet den kirkesølv og inventar. Kirkeforeningen vil bli nærmere omtalt under avsnittet om menigheten.

SAKRISTIET

Også den gamle kirken hadde sakristi. Vi vet det fordi det allerede i 1653, året etter brannen, ble besluttet at sakristimuren skulle forhøyes 1/2 alen ved gjenoppbyggingen. I kirkene var det ofte en gravplass under sakristiet, og sokneprest Hans Angell, som var selve drivkraften i gjenoppbyggingen, fikk anledning til å anlegge gravkammer for seg og sin etterslekt under gulvet i sakristiet.

VÅPENHUSET GJENOPPSTÅR

Den gamle kirken - før brannen - hadde et murt våpenhus. Det lå foran hovedportalen mot vest. I en rapport fra 1620 står at “... Willem muurmester oppmuret vaapenhuset ...”. Da

kirken ble gjenoppbygd i 1694, ble det bygd et våpenhus med “Gulf, lofft oc dør.” I 1697 er også beskrevet “Grundvold av Steen under det Østre Vaapenhuus...”. Dette tyder på at det har vært et våpenhus også foran sørportalen. Men allerede i 1699 ble det bygd et nytt våpenhus foran hovedinngangen. Det ble bygd av utmurt bindingsverk, fikk tregulv, dør og tegltekktak. Ved en besiktigelse i 1739 ble det anført at våpenhusmurens puss trengte reparasjon. Begge våpenhusene ble imidlertid revet, og i stedet ble den vestre del av kirkeskipet avdelt med en trevegg under galleriet.

I 1993 gjenoppstår våpenhuset foran vestportalen. Men trenger vi våpenhus i vårt fredelige Lier? Ja, men ikke til å legge fra oss våpen. Det er det gamle symbolske navnet vi beholder. Huset skal brukes til dåpsventerom, som kirken lenge har savnet. Hvert år døpes det nærmere 100 barn i kirken. Hittil har barna og de som bærer dåpsbarna, måttet ordne seg i prestens sakristi, hvor det til tider har vært svært trangt. Nå får de plass til stell og opphold. Dessuten blir det tilgjengelighet for funksjonshemmede og det blir et allrom for menigheten. Her kan vi samles til kirkekaffe, kanskje til en intimkonsert eller til fellesskaps- og bønnerom.

Våpenhuset er gjenoppført i mur. Dette er naturlig og i pakt med byggemåten, både i den gamle middelalderkirke og kirken fra 1694. Det får to likeverdige innganger fra sør og fra nord. Rommet er på 40 m², har gjennomlys fra to vinduer og taket blir avstemt etter kirken. Det gir en underlig følelse å knytte båndene tilbake til tidligere generasjoner. Nå er det vår tid. Nå er det vi som bygger

på kirken vår. Vi slutter rekken av arkitekter og håndverkere som gjennom 300 år har bygd, reparert, vedlikeholdt og stelt med kirken. Etter oss kommer nye generasjoner.

BISPEVISITAS I MAI 1968

Biskop Dagfinn Hauge kom på visitas til Frogner den 19. mai 1968. Når det gjaldt Frogner kirke, var han ikke nådig. Klar beskjed: Kirken var ikke i god nok forfatning. Den skulle og måtte pusses opp, og det grundig.

Og så ble det fart i sakene.

KIRKEN GJENNOMGÅR EN GENERALOPPUSSING I 1970

Menighetsrådet satte ned en komite med klokker Bjarne Haakonsen som formann og fem andre medlemmer. Arkitekt ble engasjert, og restaureringsutvalget utarbeidet en innstilling med to alternativer.

Alternativ A var meget bra, og Frogner kirke ville virkelig gjenoppstå i sin vakreste form. *men*, det forutsatte at korpartiet ble omformet. I klart språk: Vinduet i kirkemuren mot øst skulle gjenåpnes, altertavlen fjernes og det skulle komme et glassmalerivindu i stedet. Dette alternativet fikk alle stemmene i menighetsrådet og arkitekten anbefalte det. Den 27. september 1970 ble restaureringsplanene lagt fram på et menighetsmøte til behandling. For å gjøre historien kort: Vinduet ble gjenåpnet, men uten glassmaleri og altertavlen ble beholdt. Finansieringen av restaureringen ble vedtatt av kommunestyret, og i nesten fire måneder foregikk dette arbeidet.

Søndag 25. april 1970 ble kirken gjenåpnet med en gedigen festgudstjeneste, kirkekaffe på Haugestad, taler og hilsener.

HIMLINGEN - DET INNVEN- DIGE TAKET

Den gamle kirken hadde flat himling. Vi vet dette fordi det i 1628 ble anskaffet "... 100 Bord som Lofftet i Kircken ehr forbedret med..." Ved gjenoppbyggingen i 1694 ble himlingsbordene lagt på loftsbjolkene, men i 1699 ble de drevet sammen og festet. Kirken har nå staffprofilert vekselpanel under loftsbjolkene.

GULV - PÅ DUGNAD

Her møter vi igjen vår gode tømremester Wolf Hofmann. Han fikk i oppdrag å legge tregulv "... i Kirckens Gange oc Choret."

Det ble presisert at i kirkeskipet skulle han legge gulv bare i gangene. Men under kirkebenkene måtte allmuen selv sørge for gulv. Gulvet ble sikkert bra nok det, men det holdt ikke så lenge. Allerede 40 år etter - i 1735 - ble det "... lagt gandske nyt gulv med underlag af nye bielcker, samt alle Stolene i Kircken reparerede og sadt i god stand ...” men prøvelsene var ikke slutt. Fire år etter heter det i en rapport at benker, "pulpiturer og videre deslige ind Reedning er i god stand, mens gulvet saavel i stoelene som i gangen er tildels brøstfeldig, endskiøndt samme over alt, for omtrent 3 år siden af nye er indlagt, mens ny igien af sop bederfved, saa at det for nerverende Tid andsees for at vil repareris og hvortil vil medgaa 300 furu lastebord ...”

MEN HVORFOR IKKE LEGGE STEINGULV I KIR- KEN?

I 1742 søkte menigheten kongen om tillatelse til å legge steingulv i kirken. Begrunnelsen er at kirken "... staar på meget fuktig Grund, hvorover Gulverne af Bord saa hastig

foraadner, at man siden hvert 3de eller 4de Aar har maat lagt nye, baade Gulver og Lund Stocker under hele Kircken ...” Siden det likevel måtte legges nye gulv, burde det brukes “... flade og Jevne Hellesten”. Søknaden ble innvilget, men steingulvet ble bare lagt i koret og i gangene. Allmuen hadde fremdeles ansvaret for tregulvet under benkene.

Nå er det tregulv over det hele, men det ligger enkelte løse og slitte kalksteinsheller under gulvet. Hellene er sikkert kommet fra bruddene på Gjellebekk, som da var i full drift.

Siste gang det ble lagt nytt gulv var i 1970. Det ble lagt et solid plankegulv i kirken. Denne gang slapp allmuen å legge gulvet under kirkebenkene!

“16 NYE DOBBELT HØYE VINDUER I KIRCHEN SAA OC IT ENCKELT BAG ALTERET OG IT UDJ SACRISTIET”

Ja, dette viser regnskapet for gjenreisningen av kirken i 1694.

Vi vet ikke sikkert hvor mange vinduer den gamle kirken hadde, men ved besiktigelsen etter brannen ble det påpekt at det trengtes 5 nye vinduer. Nå har kirken 16 vinduer, og 11 av dem har jernrammer med ornamenter i bufeltene. Men vinduene hadde ikke den samme form i 1694. Det ble nemlig klaget i 1790 over at de “...smaa Rudede Vinduer gjør Kircken baade mørk og uanseelig ...”. De nåværende vinduer ble sannsynligvis laget i 1880-årene.

Men hvordan gikk det med vinduet bak

alteret? Det ble murt igjen med rød tegl. Hvorfor - og når?

Og nå nærmer vi oss et merkelig kapittel i Frogner kirkes historie, nemlig

ALTERTAVLEN

I 1866 opplevde Drammen by sin verste katastrofe. Store deler av Bragernes brant ned, og kirken ble ikke spart. Altertavlen og rammen ble imidlertid reddet. Da Drammen kommune bygde den nye Bragernes kirke, ble selveste Adolph Tidemand bedt om å male altertavlen. Prost Frederik Rode, som var sokneprest i Lier, tok initiativet til å kjøpe altertavlen for å plassere den i Frogner kirke.

Men det var ikke så lett.

Altertavlen var både ett og to nummer for stor. For å få plass måtte korets loftsbjelker kuttes, korets murer ble forhøyd 1 m, og nye loftsbjelker ble lagt inn på det nye nivå.

Altertavlen er malt av professor i malerkunst Martinius Christian Wedseltoft Rørbye. Han ble født i Drammen 17. mai 1803. Hans far var dansk-norsk embetsmann, overkrigskommissær og bosatt i Drammen. Da Danmark og Norge skiltelag i 1814, reiste familien tilbake til Danmark. 17 år gammel kom Martinius inn på kunstakademiet. Han var meget begavet og vant flere priser. I 1844 ble han professor ved Kunstakademiets Modellskole i København.

Den store biedermeier-rammen er laget av den danske kunsthåndverker J. C. Meyer. Den har riflede dobbeltsøyler, bladranker, ornamenter og rik forgylling over brunt treverk. De opprinnelige toppornamenter, blant

annen med kors på midten, er erstattet med mindre ornamenter for å få plass i kirken. Maleriet passer svært godt inn i rammen.

Når vi ser på rammen og maleriet, oppdager vi noe forunderlig. I det øvre feltet av rammen ser vi Davidstjernen. Så oppdager vi at de tre personene på maleriet danner de to trianglene i Davidstjernen. Kristus-skikkelsen utgjør et triangel, og det omvendte triangel dannes av disiplenes kapper og en imaginær linje mellom deres hoder.

Dessuten deler bordplaten og pilarene bildets høyde og bredde etter det gyldne snitt og vinkalken på bordet er plassert i skjæringspunktet til disse linjene.

*Altartavlen, malt i 1842.
Foto: Erling Sjulsen*

Altartavlen ble satt inn i 1872, og samtidig ble også vinduet bak alteret murt igjen med rød tegl. Som tidligere nevnt, ble vinduet gjenåpnet i 1972.

MEN NÅ GÅR VI OVER TIL INTERIØRET LYS, FARGER, SYMBOLER

I løpet av disse 300 år har interiøret gjennomgått mange og gjennomgripende forandringer.

For å fortsette litt med altartavlen. I 1694 hadde kirken en altartavle med et "... fullkomment stort Krusifiks af Contrafejdi". Den ble tatt ned i 1850, men deler av den er bevart. På Norsk Folkemuseum er bevart tre figurer, som forestiller Kristus og evangelistene Lukas og Markus. Kristus er gjengitt med lendelede, høyre hånd har holdt oppstandelsesfanen. Markus har løven ved sin fot og Lukas oksen.

Menigheten har søkt folkemuseet om å få disse figurene tilbake til Frogner kirke.

I 1850 ble det anskaffet et enkelt alterkors av tre. Dette er antagelig identisk med et kors som er over korbuen, og det er også modell for det vakre prosesjonskorset som i 1993 er gitt som gave til Frogner kirke fra kirkeforeningen.

I 1938 ble det foretatt en omfattende restaurering etter planer av arkitekt Ragnar Nielsen, og senempirens interiør ble gjenreist med den gamle alterringen og

korskillet. Kirken ble malt i 1947 i blekrosa, koret ble dekorert i brystningshøyde. Vestveggen under galleriet fikk gulgrå, marmorerte fyllinger i blått ramverk. Søylar og dragere ble malt i mørkebrunt og gulbrunt.

I 1960 ble kirken malt i de renere empirefarger, grårosa murer og gråhvit himling.

“EN SØMMELIG FUNT MED HIMMEL OVER STAFFERIT”

DØPEFONTEN er et av kirkens kosteligste klenodier. Den har fulgt kirken i alle tidsaldre siden 1694. Stilarten er barokk. Den har en 8-sidet dekkplate, en midtstolpe med voluttformede bøyler og en 8-sidet fotplate på kuler. Den har vært overmalt flere ganger, men ble fargerestaurert i 1968 av Odd Helland. Fargen er grå med dypere grå marmorering, og staffering i rødgult og gull. Høyde 94 cm.

DÅPSFATET er muligens enda eldre, det kan være selve bindeleddet med den gamle middelalderkirken! Det er nemlig nevnt i 1708/10, som et gammelt “bechen” i “fundten”. Når det i 1708 benevnes som gammelt, må det være mer enn 14 år. Sannsynligvis kan det være fra tidlig på 1600-tallet, og ble reddet ut av kirken. Det er av drevet messing, dekorert med en stor fransk lilje i bunnen, spissovaler på kanten, blomster og spissovaler i bunnen.

Fatet ble forært til Kunstindustrimuseet i Oslo i 1884, men er senere - heldigvis - kommet tilbake til kirken.

I 1969 mottok menigheten et tilbud om en ny døpefont i marmor som gave. Prøver på marmor og tegninger var vedlagt. Menighetsrådet ønsket å motta gaven i form av alternativ 2 i den tilsendte skisse, og oversendte saken til Riksantikvaren til godkjenning. Riksantikvaren kunne ikke godkjenne at den gamle døpefonten, som han antok var fra 1694, ble tatt ut av kirken. Slik ble det. I ettertid kan vi nok bare erkjenne at Riksantikvaren hadde rett. La tankene våre atter vandre litt. La osstenke på de som har blitt innlemmet i Jesu Kristi rike gjennom dåpen i dette dåpsfatet. Små mennesker med en fremtid foran seg, som levde,

*Døpefont fra 1694.
Foto: Erling Sjulsen*

gjorde sin gjerning, som opplevde livet med all sin skjønnhet, men også med alle sine farer, sykdommer, vold og urettferdighet, og med det håpet at "... dåpens lys forblir når livet slukner".

KIRKENS LYSEKRONER OG LYSEPLATER

Den nye kirken fikk mange gaver ved innvielsen i 1694. En av givene var Daniel Kandestøber, som skjenket kirken en lyseplate av messing. Christen Stillensen d.y. forærte kirken en 6-armet lysekroner. Begge disse gaver er borte. *MEN* - en av lysekronene fra 1694 er fremdeles i kirken, og det er en 16-armet messing lysekroner med armene

i to rader og med stor kule nederst. På toppen er Jupiter med ørnen, og den har denne innskrift: "Herr Lauritz Eskildsøn og Bodil Maria Nielsdatter Tulle. Anno 1696". Den er montert for elektrisk lys.

Det er utført tre kopier av kronen, og disse er skjenket kirken av proprietær Otto Rode og hustru Valborg til minne om stud.jur. Fredrik Rode, den neste av Lier kommune og den siste av Lier Sparebank.

KIRKENS TEKSTILER

Den første alterduk ble reddet ut fra den gamle kirken. Den var anskaffet i 1631 og var av 12 alen lerret. I 1694 ble forært kirken en alterduk "med Frønser omkring" av Christen Hanneviigen og kjæreste, og Marta Søfrenssdatter forærte kirken en alterduk med kniplinger.

"Herman Melhop og hans kjæreste" forærte kirken i 1694 et alterklede av rød damask med gullkniplinger. Alt dette er gått tapt. Alterkledet som nå pryder alteret er fra 1985.

Kirken har antependier i alle de fire liturgiske farger, hvitt, lilla, rødt og grønt. Kirken har også stolaer i de liturgiske fargene. Den grønne med kornaksmotiv er helt utrolig vakker. Den er den første som Husfliden i Oslo broderte da de nye messeklærne ble tatt i bruk.

Et klenodium av de sjeldne er en messehaker i rød fløyel med bredt gullbånd med bølgemønster langs kanten. På forsiden stolpe i

*Lysekroner fra 1694.
Foto: Erling Sjulsen*

gullbånd, og på ryggen krusifiks sydd av gull- og sølvtråd over brodert bakke. Nederst er brodert med sølvtråd "1770". Den har seks brede rokokko sølvhekter med gravert blomst. Messehakelen henger i et glasskap i sakristiet.

De messehakler som nå er i bruk er en i grønnull, en i hvit damask og en i rød ull damask.

ORGELET

I den kristne kirke har musikken og sangen hatt en bred plass. Da kristen misjon for alvor begynte å gjøre seg gjeldende i vårt land på 900-tallet, var den gregorianske sang meget høyt utviklet. Den ble sunget i kirkene i alle kristne land og var et felles eie. Den hadde sin blomstringstid i perioden 900- til 1300-tallet, men fremdeles lyder den i den kristne kirke. Den har en forunderlig evne til å stemme sinnet til bønn og andakt.

Den helt sentrale sekvens i den første kirke her hos oss var "Lux illuxit", Olavsekvensen.

Men det er interessant i vår sammenheng å nevne St. Hallvard-sekvensen, som særlig ble oppført på St. Hallvards dag 15. mai. Den er nær beslektet med Olavsekvensen, både når det gjelder melodien og innledningsordene. Den består av 20 strofer, og de fleste av dem er oppbevart. Kanskje vi kan få høre den en gang på dagen 15. mai?

Når kom orgelet i bruk? Laurentius, en sagaskriver, forteller at en islending ved navn Arngrim kom til Nidaros i år 1330. Det var på det tidspunkt orgel i Nidarosdomen, og Arngrim var vår først kjente organist. Han ble også orgelbygger.

Men når kom orgelet til Frogner kirke?

Det vet vi ikke. Det var nok ikke vanlig med kirkeorgel ute i distriktene. Første gang vi hører om orgel i Frogner er i 1816. Dette instrument ble forøvrig forært til Sylling kirke i 1858. Orgelbyggerne Eriksen og Svendsen bygde nytt orgel med 8 stemmer, og det ble utvidet i 1906 med 2 stemmer, fugera og prinscipal. I 1939 fikk kirken et helt nytt orgel, bygd av J. H. Jørgensen. Det har 16 stemmer.

"I PANELLET PRÆDICKERSTOEL AF SNEDICKER ARBEIDE"

I den gamle kirken stod prekestolen på sørsiden av alteret, men vi vet ikke hvordan den så ut. I 1694 ble den plassert på den andre siden. Det var sikkert praktisk at presten gikk rett opp på prekestolen fra sakristiet.

I kirken var også en "Skriftestol af Snedicker Vercki gifet af Lauritz Snedicker."

Det var 14 benker i skipet, 12 benker i tverrskipet. Gårdenes benker var avmerket på en plan fra 1694.

I en befaringsrapport fra 1761 heter det at kirken var prydet med "smukke ornamenter" og var i god stand innvendig. Både den gamle prekestolen, skriftestolen og benkene er borte.

Omkring 1850 ble innredningen fornyet i senempire, og barokkaltertavlen ble skiftet ut med et enkelt kors.

Prekestolen til Lauritz Snedicker ble byttet ut. Den nåværende har seks fag med fylling i enkelt rammeverk, profilert listverk og innkledd fot. Fargen er nyanser av lysegrått

med gullstaffasje. Karmen haddetidligere plysj. Nå er den trukket med lyst skinn.

Skriftestolen er borte. Kanskje burde den gjeninnføres? I vår tid er det personlige skriftemål økende. En egen skriftestol kunne fremme dette ytterligere. Den kunne stå der som en stille innbydelse.

De nåværende benker er fra 1850-årene. De er gråmalt, har lav rygg og liggende fyllinger.

ALTERBIBLER

I en glassmonter i sakrestiet er oppbevart Christian IV's Bibel til bruk i den dansk-norske kirke.

Den er datert København 1632. Sannsynligvis ble den reddet ut av den brennende kirke. Forbokstavene til hvert kapittel er rikt dekorert, og den har også illustrasjoner. Den var et kostelig klenodie for kirken den gang - og er det enda mer idag!

På alteret ligger en bibel fra 1722. Det er et eksemplar av "den Svaningske Bibel", som ble utgitt av den danske biskop i Roskilde, H Svane, i 1647. Den kom ut i nytt opplag i 1722, og det er denne utgaven vi har i Frogner kirke.

KORET SOM HELHET

Koret har godt lys. Solen kan til tider sjenere. En gang i fremtiden får kirken kanskje blyglassvinduer med glassmalerier? Koret er rommelig og har en god dybde. Det fungerer godt ved barnedåp.

Sangkor og orkestre av rimelig størrelse får også plass i koret ved konserter.

Lesepulten er plassert i koret ved siden av døpefonten. Den ble anskaffet i forbindelse

med liturgirevisjonen i 1978. Det er menighetslemmer som er tekstlesere. Menigheten blir på denne måten engasjert i gudstjenesten.

Kirken har høytalere med mikrofoner på prekestolen, ved alteret og ved lesepulten. Det er også installert teleslynge.

GRAVKAPELLET

På den østre del av kirkegården ble det i 1912 murt opp et vakkert lite gravkapell. Bygget er ført opp i samme stil som kirken og føyer seg harmonisk inn i helheten. Kapellet er utsmykket med glassmalerier, utført av Per Vigeland i 1952.

Til kirkejubileet i 1994 er kapellet pusset opp, både utvendig og innvendig. Med sin vakre fasade og fine proporsjoner er kapellet en liten perle av et byggverk.

KIRKEGÅRDEN

Første gang vi hører om kirkegården er i 1737. En rapport beretter at kirkegårdens innhegning med tre portaler er i god stand.

Kirkegården er utvidet flere ganger. Den har nå ialt plass til 2021 kistegraver og 588 urnegraver. Felt som er klare, men ikke tatt i bruk er 144 kistegraver og 166 urnegraver.

I 1976 utarbeidet kirkegårdskonsulent Helge Klingberg en samlet plan for kirkegården, og planen er i sin helhet gjennomført.

Kirkegården med sine grønne plener, sine edelløvtrær og store asketrær, gir en vakker og rolig ramme omkring gravene. Det er beroligende og godt å være der - sammen med mange minner om tidligere slekter.

På kirkegården er det en rekke gamle gravminner. Det eldste er fra 1618 og er en gravstøtte i flere deler på sørsiden av koret. Den er et minne over Henrik Ruses fem små barn.

Det kan også nevnes gravsteinen over kammerjunker Niels Oudensen Tordenstjerne f. på Gullaug i 1732, død i 1772 og hustru Martha Louise Bache fra Hurum.

Øst for kirken er en marmorstøtte fra Gjellebekk. Den har lav obeliskform med en flamme på toppen. Den er et minne om H. Andreas Fjeldstad, som var født i 1717, og som var "Sekretair i Canselliet og Høyesterett..." og som "fullendte sin berømmelige Løbebane i 1788."

Som tidligere nevnt var det her på kirkegården tiendeboden eller kastebua stod i 1673.

JUBILEUMSÅRET 1994

Til selve kirkejubileet vil kirken gjennomgå en fullstendig opp-pussing, både utvendig og innvendig. Veggene utvendig blir malt med spesialmaling som "puster". Først blir veggene vasket og renset. Også innvendig blir veggene vasket, renset og malt. Altertavlen er tidligere renset, og fargene fremtrer klare og vakre.

Tilbygget, som inneholder dåpsventerom og våpenhuset, føyer seg harmonisk sammen med kirkebygget.

Kirken har også på denne måten fått tilbake sin opprinnelige form. Dåpsventerommet kan slås sammen med våpenhuset, og dette gir et fint rom for menighetens tilsamvær "på kirkebakken".

I dåpsventerommet er plassert en liten statue av menighetens førstekristne personlighet,

St. Hallvard fra Huseby.

Dener gitt i gave av kirkeforeningen.

Menigheten vil feire sin kjære kirke i jubileumsåret, og bak i boken er jubileumsprogrammet tatt inn.

Det er en stolt og glad menighet som går inn i jubileumsåret.

PRESTENE I FROGNER KIRKE

Av Jørgen Nørstelien.

Frogner er et meget gammelt kirkested. Sannsynligvis har det stått kirke her fra 1100-tallet. Frogner kirke var lenge hovedkirke for en stor del av nåværende Drammen prosti, idet det først var på 1700-tallet at Drammen ble utskilt fra Lier prestegjeld. Det har naturlig nok som regel vært flere prester samtidig i prestegjeldet. Sokneprestene har det meste av tiden bodd på Frogner prestegård, mens kapellanene oftest har betjent andre deler av prestegjeldet. Det er derfor særlig sokneprestene som har interesse i forbindelse med Frogner kirkes 300-årsjubileum.

Nedenstående omtale av prestene er et forsøk på å gi små glimt fra kirkens liv fra innføringen av kristendommen og fram til i dag. En fullstendig nedtegning av historien omkring presteskapet i Lier og omegn er ikke målet for dette skrift.

Et problem oppstår når man skal omtale bare enkelte av prestene. Var disse prestene de betydeligste av Kirkens menn her i Lier? Svaret er ikke et ubetinget ja. De prester som mer i det stille la sin kraft og sine evner i å bygge Kirken i åndelig forstand, vil kanskje av Kirkens Herre få bedre skussmål når regnskapet foreligger. I vår sammenheng må omtalen av prestene, av plasshensyn, bli meget begrenset.

PRESTER FØR REFORMASJONEN

Vi vet svært lite om prestene som virket i Lier før reformasjonen i 1536. Etter hvert som stadig flere historiske brev og aktstykker i de

senere decenniener er gransket og oversatt, har vi dog fått enkelte glimt av noen av prestene. Men en samlet omtale av dem foreligger ikke. De navnene vi kjenner - samt de årstall som er forbundet med navnene - er følgende:

Guthorm Valtaresøn år 1377, 1391, 1392 og 1395.

Herman Jonssøn, år 1402, 1414 og 1415.

Ravald Reidarssøn, år 1459 og 1460.

Som eksempel på kunnskaper vi har om disse prestene, kan vi gjengi noen få trekk fra dokumentene.

Dokument datert 9/1-1391: Guthorm Valtaresøn er, sammen med 3 andre menn, vitne til en avtale mellom biskop Øystein i Oslo og Thorgils Helgessøn. Thorgils Helgessøn selger til biskopen 3 1/2 ørtugsbol i Gaaserud i Lier. Bispestolen eier fra før 24 ørtugsbol i gården. Det bevitnes at Thorgils Helgessøn mottar penger. Til sannhet om dette er dokumentet beseglet av bl.a. Guthorm Valtaresøn.

Herman Jonssøn, prest i Lier i 1402. Nevnt som vitne i et brev av 15. mars 1402 angående salg av deler av gården Eiriksrud i Frogner sogn i Lier. Solgt til biskop Øystein i Oslo.

Ad Ravald Reidarssøn. Ved pinsetider i 1460 var Ravald Reidarssøn blant de 12 menn som på biskop Gunnars ordre avholdt såkalt åbudsforretning på gården Huseby i Lier. Åbu(d) (bo på) er et begrep som omfat-

ter "en leilendings forpliktelser i henseende til jordveiens behandling og husenes vedlikeholdelse, såvel som, i tilfelle forsømmelse, den derfor skyldig erstatning." På Huseby fant man alt forfallent, og derfor ble hustru Kristin Olafsdatter og hennes sønner dømt for å ha brutt bygselen.

ÅRENE OMKRING REFORMASJONEN

Innføringen av den lutherske lære fra 1536 gikk relativt langsomt og fredelig for seg. Det er flere grunner til det, men hovedgrunnen var vel det forholdsvis lave teologiske kunnskapsnivå både hos lek og "lærd" på den tid. Prestene fikk i middelalderen vanligvis ingen annen utdanning enn å være lærling hos en annen prest. Ved siden av kunne man samle seg så vidt mye kunnskap at man til slutt ble presteviet. Først i året 1629 kom en kongelig forordning om at prester i den dansk/norske kirke skulle ha universitetsutdanning. Da reformasjonen kom, hadde vel ikke engang prestene den nødvendige teologiske kunnskaper å sette inn mot den nye lære.

Prestene hadde av myndighetene fått beskjed om å bli sittende i sine embeter, samtidig som det ble lagt vekt på at de nødvendige forandringer skulle komme på den lempeligst mulige måte. De fleste prester som gjorde tjeneste da reformasjonen kom, fortsatte derfor som prester i den lutherske kirke.

Dette var nok tilfelle også her i Lier. Vi vet imidlertid svært lite konkret om forholdene her. Vi vet ikke engang med full sikkerhet hvem som var prest i Frogner menighet i de dramatiske 1530-årene. Men det var sannsynligvis Daniel Christophersen. Usikkerheten omkring ham kommer av at han ikke er

nevnt i historiske dokumenter fra den tid. Hverken biskop A. Chr. Bang eller professor Oluf Rygh har ham med i sine opptegetninger. Heller ikke i de senere oversatte historiske aktstykker er han å finne. Men han står i en annen sammenheng nevnt som bruker av Frogner prestegård. Siden det nok var soknepresten som brukte jordveien på prestegårdene, er dette et indisium på at D. Christophersen var sokneprest her. Dessuten er hans navn å finne på den første av de to meget sjeldne epitafier (prestedavler) som henger i Frogner kirke. Han er oppført som prest etter reformasjonen. Denne tavlen ble laget så tidlig som i 1714. Disse to nevnte forhold gjør det derfor sannsynlig at Daniel Christophersen var den prest i Lier som opplevde overgangen fra katolisisme til lutherdom.

FRA REFORMASJONEN TIL KIRKENS INNVIELSE I 1694

Følgende sokneprester tjenestegjorde i Lier prestegjeld:

Daniel Christophersen
Peder Øyersen
Oluf Pharsen
Christopher Olufsen
Hans Christophersen
Jochum Witteken
Paul Paust
Jens Nilsen
Jochum Grønbek
Børge Olufsen
Hans Angell

Som tidligere nevnt, hadde ikke prestene universitetseksamen før Christian IV kom med sitt påbud i 1629. Tittelen "Magister" dukker for første gang opp ved Jochum Witteken. De som ikke hadde en universitetsgrad, måtte nøye seg med tittelen "Hr.!" Se i denne forbindelse

prestetavlene i kirken.

Hans Angell blir omtalt i neste hovedavsnitt. Her tar vi med noen trekk om en av de andre, nemlig

“FARS SØNN”

På slutten av 1500-tallet var Oluf Pharsen sokneprest i Lier. Det knytter seg flere interessante tidsbilder til denne Pharsen. Hvem var han? Selve navnet skal bety “farsen”, fars sønn. Han dukket nemlig opp fra det ukjente, uten navn og tilknytning ellers. En beretning går ut på at sokneprest Øyersen en morgen fant en baby på prestegårdstrappen, og at babyen ble tatt hånd om av prestefamilien. En annen versjon kan vi se bort fra, nemlig at gutten var blitt foreldreløs i Svartedauen, og at han da søkte til prestegården. Svartedauen herjet jo lenge før den tid vi her snakker om. En tredje mulighet lyder mer troverdig: Som liten, foreldreløs gutt banket han på i prestegården for å be om litt mat og klær. Presten spurte hva han het, men det visste han ikke. Gutten virket oppvakt og grei, og sokneprest Øyersen tok ham til seg. Senere fikk gutten studere, og han ble med tid og stunder sokneprestens svigersønn. Han overtok som sokneprest i Lier etter sin fosterfar.

Navnet Pharsen, “fars sønn”, kom til å leve videre. Etter hvert ble navnet noe endret. Det er blitt til Pharo, som skal ha samme betydning som det opprinnelige navn. Slekten finnes både i Drammen og i Trondheim. Det kan nevnes at Haakon Pharo var prest i Vår Frue menighet i Trondheim fram til 1960. Sokneprest Oluf Pharsen kjenner vi relativt godt, idet biskop Jens Nilssøn gir mange glimt av ham gjennom sine visitasbøker. Hr. Oluf omtales over alt som en meget dyktig prest.

I NÅVÆRENDE FROGNER KIRKES TID

Under magister Hans Angells tid i Lier ble Frogner kirke bygd opp igjen og innviet Allehelgens dag i 1694. Angells liv og levnet skal kort behandles i et senere kapittel. Dessuten vil noen få av de senere prester kort omtales. Her nevnes imidlertid den ubrutte rekke av sokneprester tilknyttet den nåværende Frogner kirke:

Hans Angell	1692 - 1723
Lorentz Angell	1723 - 1737
Bent Kjeldsen Jerne	1738 - 1743
Hans Gjerdrum	1743 - 1757
Matths Grøn Kreidal	1757 - 1774
Niels Brøndlund Bloch	1774 - 1792
Peder Dybdahl	1793 - 1798
Thorbjørn Lechve	1798 - 1820
Jens Aars	1821 - 1834
Ludvig Lumholtz	1834 - 1853
Jens Mathias Pram Kaurin	1853 - 1858
Frederik Rode	1859 - 1875
Fredrik Waldemar Hvoslef	1876 - 1881
Peder Valentin Winsnes	1881 - 1891
Nils Johan Julius Aars	1892 - 1909
Johan Ludvig Arnesen	1910 - 1921
Vilhelm Johannes Koren	1922 - 1936
Nils Kristian Nissen	1936 - 1949
Andreas Gjerdi	1942 - 1945
Olav Flæten	1950 - 1954
Lars Tjeldflaat	1955 - 1958
Nils Rosef	1959 - 1965
Johan Sverre Brekke	1966 - 1975
Jakob Vilhelm Hillestad	1975 - 1980
Svein Helland	1980 - 1981
Jørgen Nørstelien	1982 -

Lier har alltid vært et ettertraktet sted å være prest. Et vitnesbyrd om dette finnes i det faktum at så å si alle sokneprestene er blitt i Lier til sin avskjed eller sin død. Bare fire er flyttet til andre prestegjeld etter sin tid i Lier. I tillegg til disse har to andre flyttet fordi de ble utnevnt til biskoper (Kaurin og Hvoslef).

Som nevnt er det betenkelig å trekke fram noen få av disse prestene. En prests betydning måles ikke i popularitet eller offentlig omtale. Likevel våger vi å trekke fram noen navn, kanskje fordi de levde i en særlig interessant tid, eller fordi de var foregangsmenn på felter som ikke nødvendigvis var av genuin kirkelig art.

En nøkkelperson i et jubileumsskrift om Frogner kirkes 300-års jubileum, må bli

SOKNEPREST HANS ANGELL

Hans Angell var født i Trondheim 15. august 1658. Angellslekten har satt tydelige spor etter seg i Trondheim by. Etter et kort og intenst studium på 2 år ved universitetet, samt en studietur til Tyskland, ble han ordinert til prest i 1682. Han ble da ansatt som residerende kapellan for Bragernes og Strømsø, som da var kapellanier under Lier. Etter sokneprest Børge Olufsens død i 1692, ble han så sokneprest i Lier.

Soknepresten i Lier hadde imidlertid siden 1628, da Bragernes fikk sin første kirke, hovedsakelig hatt sitt bosted i kjøpstaden ved elven, som altså senere ble Drammen by. Frogner prestegård "sank i denne tid ned til å være avlsgaard, hvor der vel tildels bodde en kapellan". Sokneprest Hans Angell bodde således aldri fast her i Lier. Likevel kan det sies at en stor del av hans omfattende livsverk

er knyttet nettopp til Lier.

Hans Angell må ha vært en personlighet. Hansteoretiske kunnskaper var betydelige, idet han året 1698 tok sin magistergrad. Men han var noe langt mer enn en skrivebordsperson. I hans tid som sokneprest ble Bragernes kirke og Frogner kirkebygd ferdig. Strømsø kirke fikk sitt tårn, og en skolebygning ble reist på Strømsø. Det er grunn til å tro at Angell hadde mer enn én finger med i det som skjedde.

Under sokneprest Hans Angells ledelse ble altså Frogner kirke ferdig gjenreist i 1694, etter at den var brent ned i 1651. Den eldste kallsbok for Lier kan opplyse: "1694 den 1ste Novbr. blev Frogner Kirche indviet aff Bispen Hans Clausen Rossing och Prousten i en meget folcherig Forsamling. Och den 4de Novbr. holdt Prædichen aff Sognepresten Æruærdige Hr. Hans Angell, som da sang sin første Messe."

Sokneprest H. Angell ble ikke bare kjent som kirkebygger. Han var forut for sin tid når det gjaldt folkeopplysningen. Omkring 20 år før en alminnelig skolelov kom for vårt land, satte Angell i gang med å lage en skolefundas for Lier. Fundasen er datert 10. oktober 1521, og fikk umiddelbart kongelig stadfestelse. Denne skolefundasen førte til at det ble bygd et skolehus på Holmen (Klokkerholmen). Her ble det visse tider av året holdt fast skole. Men om vinteren skulle skoleholderen "drage omkring Bøygden og undervise paa bequemme Stæder".

På Hans Angells tid var Lier prestegjeld svært stort i utstrekning. Det besto av det meste av det som i dag er Drammen prosti.

Angell fikk gjennomført at prestegjeldet i 1723 ble delt i to, slik at det nye Lier prestegjeld kom til å omfatte Frogner, Tranby, Sjøstad, Sylling og Åssiden. Sokneprest Hans Angell selv forble imidlertid i Drammen, idet han fortsatte som sokneprest i den utskilte del av Lier prestegjeld. Hans sønn, Lorentz Angell, ble sokneprest i Lier, med bopel på Frogner prestegård. Fra den tid har Frogner prestegård vært bopel for sokneprestene i Lier.

Hans Angell døde den 2. januar 1728, og ble bisatt fra Bragernes kirke. På tross av at det opprinnelig var så stort prestegjeld, og at han fortsatt ble boende i Drammen etter delingen av prestegjeldet, måtte Angell hatt stor forkjærlighet for Lier. Etter eget ønske ble nemlig hans bære litt senere brakt til Frogner kirke. Angell hadde tidligere fått ordnet med gravsted for seg og sin familie under sakristiet. Dette gravstedet er tatt godt vare på. Restene av en kobberkrans som prydet hans bære, oppbevares i kirken.

DET SPØKER PÅ FROGNER PRESTEGÅRD!

Enhver prestegård med respekt for seg selv har sitt spøkelse eller gjenferd. For Frogner prestegårds vedkommende heter "gjenferdet"

BENT KJELDSEN JERNE (1739 - 43)

Sokneprest Jerne var dansk. Han fikk en kort tid som prest her i Norge, men fikk likevel utrettet mye for bygda vår. Han var sterkt medvirkende da den offentlige skolefundasen for Lier ble utarbeidet, og han var med på å organisere fattigvesenet i bygda. I hans tid brant Frogner prestegård ned til grunnen. Det ble Jernes lodd å bygge den opp

igjen. Etter sigende bygde han litt for stort og dyrt, slik at han med et moderne uttrykk må kalles gjeldsslave. Dette ga ham nok mange søvnløse netter. Det var nemlig slik på den tid at soknepresten selv måtte sørge for bolig til seg og sin familie, og ofte for en større tjenerstab.

Da sokneprest Jerne døde i 1743, gikk det rykter om at han døde under mystiske omstendigheter, og folkefantasier ville senere ha det til at han "gikk igjen" i Frogner prestegård. Historiske kilder gir imidlertid ingen antydning om noe mystisk ved Jernes død. Dette sammen med at visstnok ingen senere beboere av Frogner prestegård har "møtt" ham, gjør at vi får ta "spøkelset" i Frogner prestegård med en stor klype salt.

KRONPRINS OG PRINS SOM FADDERE

I 1976 offentliggjorde prostem. Ingebrigt Dahle i en avisartikkel noen av sine studier omkring den kjente presten

FREDERIK RODE

Det er denne Frederik Rode overskriften her sikter til. Han hadde nemlig nettopp kronprinsen, den senere kong Frederik VI, som fadder. Foruten enda en prins, prinsen av Wurttemberg, var det flere "store" kvinner og menn blant de 19 personene som stilte opp som faddere da lille Frederik ble døpt.

Grunnen til denne imponerende liste av faddere, var nok en romantisk historie mellom hans bestemor og en kongelig person, arveprins Frederik, sønn av kong Frederik V. Frederik Rodes mor ble resultatet av denne

romansen, og hun ble dermed halvsøster av Christian Frederik, som var Norges konge i noen måneder i grunnlovsåret 1814. Han ble senere konge i Danmark.

Caritte Nicoline Holst, som Frederik Rodes mor het som pike, fortsatte å ha nær forbindelse med de kongelige. Og hennes senere mann, Hans Henrik Rode, hadde høye stillinger i staten (han døde som generalkrigskommissær for Norges forsvar). Deres sønn Frederik Rode hadde således et godt springbrett for utdanning og yrke. Men uten tvil var det hans glimrende evner og uredde karakter som gjorde ham kjent og aktet.

Sitt første prestekall fikk Frederik Rode i Talvik/Alta. På den tid var det stor prestemangel i "utkantstrøkene", spesielt da i Finnmark. Entid var Rode, sammen med sin venn sokneprest Stockfleth, de eneste prester i hele Finnmark. Da de samtidig var proster i hver sin del av Finnmark, var det ikke særlig folksomt på de preste- og prostemøter som muligens ble avholdt. Rode var naturlig nok mye på reisefot i denne tiden. Ved siden av de mange administrative plikter, rakk han likevel å gjøre en slik innsats for samene at han fikk hedersnavnet "Samenes apostel".

Etter en periode som sokneprest i Gjerpen, ble Rode utnevnt til stiftsprost i Christiania, og like etter på til prest for kongehuset. To forhold merker vi oss om Rode i disse Christiania-årene. For det før-

ste ble han eier av en løkke i hovedstaden. Denne løkka ble opptakten til at Rodes navn lever i hovedstadens geografi den dag i dag: Rodeløkka! Det andre var at han som hoffpredikant viste pliktroskap mot det budskap han hadde fått å forvalte. Dessuten fikk han vist sin uredde og kompromissløse holdning mot all umoral. Han snakket nemlig den daværende kronprins Carl til rette på grunn av dennes noe frynsete moral. Da kronprinsen ble konge, fikk hoffpredikanten Rode et utvetydig hint om at Lier sognekall var ledig. Derfor ble Rodes rakryggede holdning en indirekte årsak til at han kom til Lier som sokneprest. Det skjedde i året 1859.

Frederik Rode

Av fotografert: Erling Sjulsen

Rode var fremdeles i sin fulle kraft som prest, og han gjorde en stor innsats også her i Lier. Når det gjelder Frogner kirke, så merker vi oss at det nettopp var sokneprest Rode som sørget for at altertavlen ble innkjøpt fra Bragernes og plassert i kirken vår.

Frederik Rode ble stedt til hvile på Frogner kirkegård i 1883. Hans minnestein står like til høyre når vi går inn hovedportalen til kirkegården rundt kirken.

LANDING MELLOM TO BISPESTOLER

Vi sikter til biskopen i Tromsø som søkte seg som sokneprest til Lier før han igjen ble biskop. Denne gang i Bjørgvin bispedømme. Navnet er FREDRIK WALDEMAR HVOSLEF.

Han var sokneprest i Lier i årene 1876 - 1881. Det var således ikke mange årene "mellomlanding" i Lier varte. Men ved hans avskjed i Lier i 1881, hadde ordfører Helgerud mange gode ord å si om hans virke. Ordføreren fremhevet særlig hans "Livserfaring, et klart Syn paa de kirkelige Forhold, forenet med et aandeligt Liv...".

Sokneprest Hvoslef hadde virkelig en bred livserfaring. Hans glimrende evner og mange dramatiske opplevelser gjør ham til en interessant og spennende person. Sin lengste tjenestetid hadde han som sokneprest, senere som prost og biskop i Nord-Norge. Hovedgrunnen til at han søkte seg sørover, og altså kom til Lier, var at hans helse hadde fått en liten knekk. Han hadde i lengre tid vært plaget av søvnløshet - særlig i mørketiden - og han var ofte deprimert. Man antar at mye av dette skyldtes hans dramatiske opplevelser i for-

bindelse med det såkalte læstadianer-opprøret i Kautokeino i 1850-årene. Han var nettopp kommet til Kautokeino som nyutdannet prest og havnet allerede det første året midt oppi de religiøse tumultene. Han holdt på å bli drept ved denne anledning. Den fanatiske gruppen av læstadianere hadde nettopp drept handelsmann Ruth og lensmann Bucht på en grusom måte. Deretter dro de til prestegården for å "støte Djævelen ut av sognepresten". De mishandlet Hvoslef i flere timer, og han var sannsynligvis blitt drept, hvis ikke hjelpen hadde kommet i siste liten.

Disse traumatiske opplevelser dukket naturlig nok stadig opp igjen hos ham. Men dette forhindret ikke at han utførte et livsverk det står stor respekt av. For å belyse hans kapasitet kan nevnes at han fikk tilbud om å bli kirkeminister i to forskjellige regjeringer, men han avsto begge ganger.

Hvoslefs ettermæle er svært positivt. Vi nevnte ordfører Helgeruds omtale av ham. Fra hans nord-norske tid sakser vi følgende fra biskop Juell: "Hvoslef var forest i Rækken blandt Finmarkens Præster ---- ikke alene i finsk Sprogkyndighed, men i sand præstelig Dygtighed. --- Et velsignet Redskab i Guds Haand --". En same hilste ham med disse ordene: "Du har spist vår mat, du har sovet i våre gammer. Du har talt vårt språk. Du har vært som en av oss!"

På tross av sin korte tid som sokneprest her, vil Hvoslef bli stående som en av de betydeligste menn i Liers kirkehistorie.

EPILOG

Vårt århundre er vel ikke riktig historie ennå. Derfor overlater vi omtalen av de "nyere" prester til senere historiske publikasjoner.

Mange lysende karakteristikk og mange anekdoter kunne knyttes til de mange sokneprester vi har referert navnene på. Plassen tillater imidlertid ikke særlig mer. Men la oss ta med hva Andreas Olsen fra Lierskogen fortalte før sin død i 1910: "Je gikk å leste i Frogner. De som var dårlige gikk gjernetil Syllingpresten, for hans lapp dom lettere. - Gamle Lumholtz (sokneprest i Lier 1834-1853) var streng, han. Det var de som hadde gått å lest i flere år, deriblant en fra Branesstranda som var 22 år og som vi kalte Gamle Adam. Vi måtte kunja hvert evige ord, men da sitter det åsså. -"

De residerende kapellaner har vi i vår sammenheng ikke nevnt, av to grunner: Som tidligere nevnt hadde få av kapellanene sitt hovedvirke ved den jubilerende Frogner kirke. Dessuten må det vel sies at kapellanene er viet noe mindre oppmerksomhet i de historiske kilder. Men la meg til slutt gjengi hva sokneprest N. J. J. Aars skriver om sine kapellaner: "-Begge har de paa den elskverdige Maade bistaaet mig og lettet mig Embedets Byrder, og begge har de ogsaa vundet Menighedens fulde Kjærlighed og Tillid." Hans uttalelser om samarbeidsforholdene tør være karakteristisk for

prestetjenesten her i Lier-bygda!

Gamle Frogner kirke har vært vitne til mange forskjellige typer av tjenere, forskjellige i både lynne, evner og adferd. Men takket være - eller like gjerne på tross av - alle disse tjenere, lever menigheten i beste velgående!

GUDS MENIGHET ER JORDENS STØRSTE UNDER!

Foto: Erling Sjulsen

*Prester i 1994.
Kallskapellan Einar Salvesen
Sokneprest Jørgen Nørstelien
Kapellan Rolf Sommerseth*

KIRKEN I FOLKET - FOLKET I KIRKEN

Av Audun Tveide

PROLOG

“Hun tok oss ved hånden, og følge hun gav, bort derfra til kirken så stille og lav, hvor fedrene ydmykt har bøyet kne, og mildlig hun sagde: Gjør I som de!”

Dette er Bjørnsons skildring av kirkens plass i vårt folks historie. Strofen er hentet fra hans kjente dikt "Der ligger et land mot den evige sne."

En annen av våre store diktere, Sigrid Undset, skriver i åpningskapittelet i trilogien om Kristin Lavransdatter: "På bakken ovenfor prestegården lå kirken, den var ikke stor, men fin, vakker og velholdt og frisktjæret. Ved korset utenfor kirkegårdsgrinden strøk Lavrans og hans menn hatten av og bøide hodene ..."

I århundrer har Frogner kirke hatt sin plass høyt over dalbunnen, og liungene har i dobbel forstand sett opp til kirken. Generasjon etter generasjon har på samme måte som Lavrans blottet hodet i ærbødighet for korset.

NÅR BEGYNTE DET?

Hvor lenge det har eksistert en kristen menighet i Lier er naturligvis umulig å si nøyaktig. Men det er grunn til å tro at det i bygda vår var mennesker som tok kristen dåp noen tiår før landet offisielt ble kristnet av Olav Trygvesson/Olav Haraldsson først på 1000-tallet.

Det kan være interessant å reflektere litt over hvordan datidens nordboer/liunger oppfattet kristendommen. Det synes umiddelbart klart at kristendommens bud om mildhet og tilgivelse måtte passe dårlig i en religion der hevnen var sentral. Mange av kristendommens hovedord var nok nærmest uforståelige. Tenk bare på begreper som synd og nåde.

Mennesket var den gangen fast knyttet til ætten, og at man skulle forlate fedrenes sed, var en nesten umulig tanke. Typisk er kanskje friserhøvdingen Radbord som hadde bestemt seg for å la seg døpe. Men da han ble fortalt at han ikke ville treffe sine avdøde frender i himmelen, ombestemte han seg. Likevel var det noe ved kristendommen og ved den kristne gudstjenesten som virket tiltrekkende. Etter å ha overvært en messe med klokkeklang, røkelse, lys og sang fortelles det at Kodran Eilivsson sa: "Det ser for meg ut til at deres Gud gleder seg over lyset, mens våre guder er redde for lyset". Det er også andre forhold som gjør det mulig å forstå hvordan et skifte av tro kunne finne sted. I den norrøne religionen lå gudenes betydning i den nytte en kunne ha av dem. En gud som ikke kunne hjelpe, var det ingen grunn til å bry seg med. Sviktet den ene guden, kunne det derfor vel hende at en vendte seg til en annen i håp om å få bedre hjelp. Norrøn hedensk tanke synes å ha vært at den guden som ga kraftigst hjelp, burde en

dyrke. Derfor måtte kampen mellom gammel og ny tro så ofte avgjøres ved en styrkeprøve: Kjartan Olavsson ba om å bli døpt da den kristne kong Olav Tryggvesson viste seg å være ham overlegen i idrett. Fortellingen om Olav Haraldsson og Dale-Gudbrand gir et eksempel på masseomvendelse etter en forutgående kraftprøve mellom den gamle og den nye guden. Slike fortellinger finnes det flere av. De er selvsagt preget av en bestemt kristentendens, men det er grunn til å tro at de bygger på historiske kjensgjerninger. Vi må likevel ikke tro at slike kraftprøver alene kunne føre til omvendelse i stor målestokk. Prøven måtte komme i det rette øyeblikket og være forberedt ved forkynnelse og opplæring.

LIERS STORE SØNN

Livet var sikkert ikke enkelt for de første som tok ved kristendommen, f.eks. her i Lier. Men kristendommen hadde fremtiden for seg, og selv om kristendom og hedenskap levde side om side i mange år, og selv om hedensk tankegods var levende i generasjoner, fikk Kvitekrist flere tilhengere. Slik også i bygda vår. Og få bygder har en slik bakgrunn for sitt kirkelige liv som Lier. Det skyldes Hallvard Vebjørnsson fra Huseby. Historien om ham er så kjent at her bare skal skisseres de viktigste hendene som førte til at han ble erklært hellig.

En maidaag i 1043 ble Hallvard drept under forsøk på å redde en gravid kvinne som var beskyldt for tyveri. For å skjule udåden,

festet drapsmennene en tung stein til liket og senket det i fjorden. Liket fløt senere opp, fortsatt bundet til steinen. Det ble nå ført til Olavs-kapellet og begravet der. Men både ved graven og ved stranden der liket var funnet, skjedde det jærtegn. Ved funnstedet sprang det fram en kilde. Vannet fra den ble sagt å ha helbredende kraft. Kilden ble derfor et sted som det ble valfartet til.

15.MAI - HALLVARDSOK

Det faktum at bygda var hjemstedet til en helgen, må man tro har påvirket det religiøse livet her. Gjennom hele den katolske kirkeperioden feiret man Hallvards dødsdag - den 15. mai. Med reformasjonen falt helgenfeiringen bort, men etter siste krig ble tanken om å markere Hallvardsok

*Treskulptur utført av Kjell Sundkøien
etter original i Botne kirke.*

Foto: Erling Sjulsen

tatt oppigjen. I 1946 innbød Frogner menighetsråd til "Menighetsrådsstevne for Lier i Frogner kirke og prestegård på Hallvardsdagen, onsdag den 15. mai." Blant programpostene var foredrag av sokneprest Nissen om Sankt Hallvard. Året etter, da Hallvard sok falt på Kristi himmelfartsdag, ble dagen minnet både i gudstjenesten og ved et kirkestevne på Haugestad. Sokneprest Nissen og Frogner menighetsråd skriver i Drammens Tidende og Buskeruds Blad den 10. mai 1947 at minnet om liergutten, som mistet livet under forsøk på å verge et forfulgt menneske, bør holdes hellig. De årene da Hallvard sok faller på en søndag eller en annen helligdag, vil menighetsrådet legge opp til å feire dagen som en bygdedag, en særskilt høytidsdag for Lier. Ved gudstjenesten på Betel den 15. mai 1949 ble det tatt opp kollekt til et kommende minnesmerke over St. Hallvard. Pengene, kr. 27,00, ble satt inn på minnesmerkets konto.

NYE SEDER

Da kristendommen ble innført i Norge, var det ennå landsdelslover her. Kongen og biskopen la i fellesskap fram hvordan kristendommen skulle etterleves, men det var bøndene som lovfestet det. Etter de lovene var det folkets plikt å bygge kirker og holde dem ved like. De som søkte til en kirke, utgjorde et sokn. (Ordet sokn har sammenheng med ordet å søke).

Bøndene skulle tilsette presten og lønne ham. Det var ikke sølibat-tvang for prestene, så det var nok oftest en familie som skulle forsørges. I 1237 kom det påbud fra paven om at biskopen skulle ilegge de prestene som giftet seg, kirkestraff. Men selv denne pavelige forordning ble nok ikke etterlevd her i nord. Å

forvalte kirkens sakramenter var prestenes viktigste oppgave, men han var også pålagt en del andre plikter. Mellom annet skulle han ha nøye kjennskap til den kirkelige kalenderen. Uten slik kunnskap kunne han ikke lese de rette messene til rett tid, og heller ikke kunne han holde sin menighet orientert om høytider og fastetider. Tok han feil i slike saker, var det grunn nok til å bli avsatt - det var biskopens sak. Og det var nok ikke alltid så enkelt å passe på alt. Omkring fjerdeparten av årets dager var helligdager. Det er lett å forstå at det kunne by på problemer alltid å overholde helligdagsfreden. Men mange slags arbeid måtte likevel gå sin gang på gårdene. M. a. måtte folk ha mat. Borgartingsloven inneholder en ganske artig bestemmelse: "Graut kan en lage enten det søkn eller helg, for den er så hellig at den skal ingen mann betale bot for." Fasteforskriftene inneholdt forbud mot å spise kjøtt på fredager, og langfaste skulle holdes i syv uker før påske. I tillegg kom fasten på onsdag, fredag og lørdag i uken etter 3. søndag i advent, etter pinse og etter korsmesse om høsten. Til fasten hørte også seksuell avholdenhet. Og på samme måte som det var forbudt å spise kjøtt på visse tider av året, var det også tider da det ikke var lov å gifte seg. Det gjaldt f. eks. i langfasten. Kirken hadde også klare bestemmelser om giftermål mellom slektninger. De første kristne lovene sa at en kunne gifte seg med sin syvmenning, men ikke med noen som sto en nærmere i slekt. Etter hvert ble det lempet noe på dette, og i 1215 ble 4. ledd det siste som var forbudt. Ved at folk på denne måten ble tvunget til å gå utenfor ætten for å finne høvelig gifte, bidro kirken til overgangen fra ættesamfunn til statsamfunn.

FRA VUGGE TIL GRAV

Menneskets første møte med kirken var da som nå, ved dåpen. Presten møtte dåpsfolket utenfor kirkedøra. Han åndet tre ganger over barnets ansikt og sa: "Vik bort, djevel, fra denne somer skapt i Guds bilde, og gi rom for Den hellige ånd." Denne djevelutdrivelse ble gjentatt flere ganger under seremonien. Vigslet salt ble lagt på barnets tunge, og presten fuktet sin tommelfinger med spytt og rørte ved barnets øyne, ører og nesebormens han sa: "Effata, det er: lukk deg opp til en herlig duft. Men du, djevel, dra bort, for Guds dom er kommet nær." Deretter ble barnet båret inn i kirken. Forsakelsen og troen fulgte nå i spørsmåls form. Den som bar, svarte hele tiden på barnets vegne. Deretter kom selve dåpshandlingen. I middelalderen var det vanlig at dåpsbarnet ble dukket under, eller ble senket ned mens presten øste vann over hodet på det. Etter dette ga presten et hvitt klede til barnet, symbolet på den himmelske bryllupsdrakt, og formante barnet å ta vare på den hvite kledningen inntil brudgommen kommer.

Når barnet var minst 7 år gammelt, skulle det konfirmeres (fermes). Det måtte da kjenne Pater noster, Ave Maria, ordene ved dåpen og en del viktige stykker av troen. Etter at konfirmanten var salvet og signet, fikk han et hvitt linklede knyttet rundt pannen for at ikke noe av salven skulle spilles. Dette klede skulle han gå med i 3 dager. Deretter ble det brent.

I den katolske kirke er ekteskapet et sakrament. En forutsetning for å motta dette, er at partene gjensidig lover å leve sammen i ekteskap. Kvinnens samtykke var derfor helt nødvendig. Det er rimelig å tro at dette har

vært med på å heve kvinnens stilling i ekteskapet.

Minst en gang om året skulle alle som var kommet til skjells år og alder, bekjenne sine synder for presten, motta absolusjon og deretter nytenattverden. Skriftemålet hørte presten i kirken, og det var ikke noen lukket skriftestol, slik vi kjenner den fra dagens katolske kirker. Før skriftemålet skulle presten undersøke om den som ville skrifte, kunne trosbekjennelsen, Fadervår, Ave Maria og ordene ved dåpen. Presten hadde myndighet til å ilegge bøter som svarte til syndenes størrelse og omfang før absolusjon ble gitt. For lettere synder kunne en bli pålagt å be et visst antall Ave Maria eller en annen bønn. For grove synder kunne straffen bli meget streng. Men botsbestemmelsene var ikke de samme over alt, og det ble lagt strengere straff på en rik enn på en fattig, på frisk enn på syk, på lærd enn på lek. Denne retten/plikten til å ilegge bøter ga utvilsomt kirken en ganske stor makt over folkelivet. Presten på sin side hadde taushetsplikt. Brudd på denne kunne føre med seg tap av embete og eiendom. Han risikerte også å bli satt i klosterfengsel til evig bot.

I kraft av prestevigsels sakramente hadde presten fullmakt til å forvalte kirkens sakramenter og med full virkning å tilsi en angrende synder tilgivelse. Han var ikke primært vigslet for å være predikant, selv om denne oppgaven også spilte en betydelig rolle. Den sentrale delen i middelalderens messe var ikke prekenen, og heller ikke nattverden. Folk gikk sjelden til alters, gjerne bare en gang i året, da ofte ved påsketid. Fram til på 1200-tallet ble både brød og vin delt ut til nattverdsgjestene. Senere ble det slik at bare

den forrettende presten fikk begge elementer, lekfolket fikk bare brødet. Den viktigste delen ved messen var imidlertid ikke selve kommunionen, men messens offer. I nattverden ble Kristus ofret ublodig, mens han ofret seg i en blodig død på Golgata. Brødet og vinen forvandles til Kristi legeme og blod, slik at elementene bare beholder utseende, lukt og smak. På 1200-tallet kom også skikken med å løfte brødet og kalken høyt opp så folk kunne se det og tilbe det. På alteret brant et lys til minne om at Kristus selv er tilstede i de innviede nattverdselementene. Messeofferet kom både levende og døde til gode. Den viktigste måten å hjelpe avdøde i skjærsilden, var nettopp gjennom messeofferet. Så kunne man betale presten for å lese messer for en avdød, og både høy og lav ga penger for å få lest messer til fordel for de kjære som var under renselse i skjærsilden.

Siste gang et menneske hadde forbindelse med kirken var når presten ga den siste olje. Dette sakramentet ble gitt til døende. Ritualet er ikke synderlig forandret fra middelalderen til i dag i den katolske kirken. Presten salver den sykes øyne, ører og nesebor, lepper, hender, bryst og føtter mens han ber en bønn om at Gud må tilgi vedkommende at han har syndet med syn, hørsel osv. Når noen i familien var død, våket husets folk sammen med slekt, naboer og venner. På gravferdsdagen ble liket ført inn i kirken, og det ble lest sjelemesse. Senere ble det gjerne lest messe 3., 7. og 30. dagen og på årsminnedagen. Videre ble det ofte, etter avtale, lest messer for den avdøde.

PROSESJONER

Skikken med prosesjoner har kirken hatt siden oldtiden. Ved høytidelige anlednin-

ger gikk prest og menighet i prosesjon, dels ute, dels inne i kirken. De tre siste dagene før Kristi himmelfartsdag var desåkalte gangdagene. Da gikk man omkring på åker og eng med kors og eventuelle relikvier, mens presten ba om velsignelse over grøden. Andre spesielle prosesjonsdager var 25. april (den store gangdagen), palmesøndag, skjærtorsdag, langfredag og påskeaften. Under prosesjonsvandringen sang man litaniet. Tradisjoner som dette innbød til høytid og ærefrykt.

Men de liungene som i den tiden gjorde pilegrimsreise til Nidaros, opplevde prosesjoner som langt oversteg prosesjoner i en landsens kirke, det være seg både i størrelse og prakt. Peder Claussøn Friis har gitt oss en skildring: "Og når erkebiskopen gikk i prosesjon og lot bære St. Olavs skrin omkring, da hadde han en korkåpe på av gyldenstykke, og på ryggen et bilde av gull, St. Olavsskrin var innelukket i tvende trekister, den ene utenpå den andre, og den ytterste overtrukket med gull og sølv, hvilken kiste 60 mann skulle bære i prosesjonen; og kistene var omhengt med små poser som man la offeret i"

DEN STORE MANNEDAUEN

Sommeren 1349 la et fremmed skip til kai i Bergen. Mannskapet var smittet av pest. Den store mannedauen, Svartedauen, var kommet til Norge. Den smittsomme sykdommen spredte seg raskt, og på nyåret 1350 kom den til Østlandet. Historikerne mener at en tredjepart av landets innbyggere strøk med under epidemien. Fordi prestene besøkte syke og døende mennesker, var prestestanden en særlig utsatt gruppe. I Nidaros bispedømme var det etter pesten (1375) bare 40 prester, mens det før pesten kom, hadde vært omkring

300. I Lier ble tallet på husstander redusert til omkring halvparten av hva det hadde vært, og ca. 30% av gårdene i Frogner ble nedlagt etter at pesten hadde rast gjennom bygda.

FRAM MOT REFORMASJONEN

Katastrofen fikk store følger både materielt og åndelig. Kirker forfalt, prestemangelen ble stor og den åndelige situasjonen ganske forvirrende - fra utsvevelser og likegladhet til bot og selvransakelse.

Kirkens åndelige posisjon var i ferd med å svekkes, selv om det administrative apparatet kirken hadde, var helt intakt. Noen steder i landet var Luthers reformatoriske tanker kjent. Spesielt gjaldt det Bergen som gjennom lang tid hadde hatt en åpen favn mot Europa. Sammen med en viss politisk forvirring som rådet i landet, var dette momenter som gir noe av bakgrunnen for storhendingen i 1536/37.

REFORMASJONEN

Høsten 1536 vedtok den såkalte herredagen i København at Norge heretter ikke skulle være et eget kongerike, men et "ledemot av Danmarks rike." Landet ble redusert til en provins i Danmark uten noen særrettigheter for nordmenn til offentlige stillinger. Den samme herredagen besluttet også å innføre reformasjonen i Danmark/Norge. I Danmark hadde Luthers reformarbeid allerede et godt fotfeste, mens den evangelisk-lutherske innflytelsen var rent sporadisk i Norge.

Et viktig år ble 1537. Olav Engelbrektsson, den siste katolske erkebiskop i Norge, forlot landet den 1. april, og den 2. september dette året, ble Kirkeordinansen (kirkelov) gjort gjeldende, og den første nor-

ske superintendent (biskop) ble vigslet i København. Både konge, kirkelov og biskop var dermed luthersk.

Dette medførte imidlertid ikke noen øyeblikkelige forandringer i gudstjeneste- eller menighetslivet, verken i Lier eller i andre norske menigheter. Kongen utstedte nemlig samme året en instruks om hvordan de lokale myndighetene skulle forholde seg til nyordningen. I denne instruksjonen heter det:

"Wij wille etther befallit haffue atj lade alle kyrckernes personer och sogneprester bliffue widt theres gamle skicke och ingen ny predicker indsette, att thet icke schall voge nogen forskreck eller wænighedt eblant then fattige simple och vforstandige almoether udj landet".

I hele landet vårt skal det bare finnes ett eksempel på en katolsk prest som sluttet i sitt embete pga. den nye kirkeordningen. De første årene må vi regne med at gudstjenestene beholdt sin gamle form. Det tok tid før den nye liturgien nådde fram. Alterboken forelå i 1556, altså tyve år etter at reformasjonen var besluttet innført. Hvor lang tid det tok før den ble fulgt, er et annet spørsmål. Superintendent Jens Nilsson i Oslo/Hamar stift skriver i 1580 at "gamle haandbøger" fortsatt blir benyttet i en del kirker. Andre steder blandes gammelt og nytt, hvorved man "Giøre sig selff en skick af."

JESUITTENE BLE IKKE TÅLT

Det var sikkert ikke bare prestene som holdt på det gamle i det lengste. Det var menigheter som skaffet seg sin egen prest for at messe skulle holdes på en måte som var kjent fra før. Men også fra annet hold ble det

arbeidet for å motvirke den lutherske reformasjonen. Ute i Europa hadde den katolske kirke ved Jesuitt-ordenen, bygd opp flere fremragende undervisningssteder. Til disse søkte også noen nordmenn. Soknepresten i Lier, hr. Oluf Pharsen (Faronius, Pharo) ble overtalt til å sende sønnen sin, Jens, til jesuittthøyskolen i Braunsberg i Øst-Preussen. Der ble han innskrevet i 1603. To år tidligere hadde en annen liung, Oluf Nilsson (Olaus Lidderus) kommet dit. Han studerte der i to år før han fortsatte ved universitetet i Wilno. Senere kom han tilbake til Norge, og under Kalmar-krigen tjenestegjorde han som kaptein.

Jens Olufssøn Pharsen (Faronius) kom også tilbake til hjemlandet etter at han sannsynligvis var innom universitetet i København. I 1609 ble han sokneprest i Tune. Det er også andre eksempler på at teologer, som hadde fått sin utdannelse ved jesuittthøyskoler, ble sokneprester i vår lutherske kirke. Etter hvert fikk man imidlertid mistanke om at disse prestene hadde en katolsk overbevisning. Det ble sendt melding til kongen om at i Oslo/Hamar stift var flere prester å regne som katolske. Resultatet av den videre granskningen ble den største kjetter-prosess i norsk kirkehistorie: 6 prester, deriblant Jens Olufssøn Pharsen, ble stevnet for herredagen i Skien den 2. august 1613. To av de innstevnede ble frikjent og fortsatte i embetene sine. Hr. Jens Olufssøn Pharsen ble liksom de øvrige “dømt fra sit Kald og Embede, saa og at udvige af Riget, formedelst han udi jesuittiske Skoler haver studeret og været opdragen.”

Etter at dommen var falt, dro hr. Jens Olufssøn til Rostock, men fikk allerede i 1617 kongens tillatelse til å vende tilbake til Norge for “som privat Person at søge sin Næring og

Bjærging”. Fem år senere fikk han full oppreisning. Etter at hans venner hadde sendt andragende om det, gikk kongen med på at han atter kunne få presteembete. Den 18. oktober 1622 lovte han “med Haand og Mund og stor Andagt” at han aldri mer skulle gi grunn til mistanke om “Den jesuittiske Religion”. Deretter begynte han straks å virke ved Oslo domkirke. To år deretter ble han utnevnt til slottsprest på Akershus og sokneprest i Aker.

DET MORALSKE LEVNET LOVFESTES

Reformasjonen ga ikke de resultatene i menighetens liv som det var ventet. Det var behov for en fornyelse av menighetslemmenes gudsfrykt, seder og skikker. I tråd med tidens tankegang, mente man at dette kunne skje gjennom påbud og forordninger. Gjennom første halvdel av 1600-tallet kom det flere slike. Blant andre kom det forordning mot “skjørlevnet og letfærdighet”, mot luksus, mot trolldom, mot dueller, mot “svergen, banden, Guds ords misbrug og de hellige Dagers vanhelligelse.” Som en kuriositet nevnes at det også kom forskrift som fastsatte et maksimalt antall bryllupsgjester, samt hvor lenge et bryllup kunne vare. Gjennom prekenen skulle presten formane menigheten til et rett og gudfryktig liv. For å styrke presten i utøvingen av kirketukt, ble det innført et nytt organ: Det skulle utpekes “to af de gudfryktigste, opriktigste, ivrigste og bedste Sognemenn til Medhjelpere og Bistandere” for soknepresten. De edfestede hjelperne skulle samles med presten minst fire ganger i året, rapportere til presten både positive og negative sider i menighetens liv samt gi råd om hvordan en kristelig livsførsel best kunne fremmes. Fremgangsmåten ved utøvelsen av kirketukt ble utformet i detalj, og

strakte seg fra hemmelig advarsel til bannlysing. Prestene var også forpliktet til å se etter at menighetslemmene ernærte seg på ærlig vis, og at de lærte sine barn å gjøre det samme.

DET ARBEIDES FOR Å GJENINNFØRE KONFIRMA- SJONEN

I forordningen om gudstjenesten heter det at prekenen ikke må være for lang eller for vidløftig. Folk kan ikke "alt for meget på en gang befatte og beholde." Men det måtte ikke gjøres unntak fra regelen om at siste delen av preketimen skulle brukes til å forklare barnelærdommen.

Utenom gudstjenesten skulle presten, gjerne sammen med degnen, gi kristendomsundervisning en gang i uken, helst en onsdag. Forordningen sa også at foreldrene hadde plikt til å lære barn og tjenestefolk hva de selv hadde lært, og til å holde daglige bønner. Blant kirkens folk ble det etter hvert interesse for katekismeopplæring, og det ble slått til lyd for at konfirmasjon igjen skulle tas i bruk. Den skulle være en prøve på at en kjente og vedkjente seg kirkens lære. Denne forløperen til vår konfirmasjon ble knesatt i 1629, men ble bare omtalt som en god skikk, uten at det ble fastsatt eget ritual for handlingen.

NYTT RITUAL

I 1687 ble nye liturgiske (rituale) bøker innført i Norge. Det må ha vært et godt utført arbeidsomlåbak, for ritualene ble stående hos oss i Norge helt fram til 1889, i Danmark endalenger.

Det nye ritualene fastsatte helligdagene. Foruten de vi kjenner fra vår tid, finner vi Hellig Tre Kongers eller Christi Aabenbarelses dag (6.

januar), Maria Renselsesdag (2. februar), Maria Bebuelsesdag (25. mars), St. Hans Baptists dag (24. juni), Maria Besøgsdag (2. juli), St. Mikkels dag (29. september) og Alle Helgens dag (1. november).

Ritualene avskaffet all bruk av latini gudstjenesten, unntatt ved preste- og bispevigsler, hvor den fremdeles skulle få lyde. Det ble også innført en lydelig inngangs- og utgangsbønn. Den skulle leses av degnen stående enten i kordøren eller midt på kirkegulvet. Når det gjaldt prekenen, kom det et forbud mot at den skulle berøre politiske spørsmål. Av mer ukjente ting for oss, er bl. a. sokneprestens plikt til, i nærvær av sine medhjelpere, å forelese for jordmødre og innføringstaler for barselkvinner.

Skriftemålet ble nå gjort obligatorisk for alle nattverdsgjester.

Degnen ble pålagt å føre bok over fremmøtet, "på det kan man kjende de forsømmelige." Ritualene inneholdt videre forskrifter om djevleutdrivelse, omforlovelse og brudevielse og begravelse. Når det gjaldt begravelse anførte ritualene at prestens tale ikke måtte vare mer enn 1 time.

SALMEBØKER

Den kirkesalmebok som var i bruk i Danmark og Norge ut gjennom 1600-tallet var Hans Thomissøns autoriserte salmebok av 1569. Den første salmebok som ble trykt i Norge, ble gitt ut av bokhandler Hoff i Christiania i 1663. På tittelbladet står det at den inneholder "psalmer og bønner som bliver brugt udi Christiania Menighed og andensteds udi Norrige, baade udi Kirken, saavel som naar Chorsang (husandakt) bliver holden, med flere gudelige Bønner og

Psalmer.” Senere ga Hoff ut en annen salmebok som i løpet av 12 år kom ut i tre opplag. Det ble også gitt ut lokale salmebøker andre steder i Norge. Kvaliteten på salmebøkene var nok så som så, og det ble derfor også på dette området behov for en reform. I 1683 fikk derfor biskop over Fyn, dr. Thomas Kingo i oppdrag av kongen å samle og utgi en salmebok for Danmark/Norge. Det oppsto mange problemer underveis, men endelig kunne det legges fram et forslag som kongen godkjente 1. mai 1697. Salmeboka kom ut 15. april 1699 under tittelen: “Den forordnede ny Kirkepsalmbog til Gudstjeneste paa Søndagene, Fasterne, Bededag og til anden guddelig Brug i Kirken udi Danmark og Norge, af gamle aanderige Sang ordentlig indrettet og flitteligen gennemseet og med mange nye Psalmer forbedret.” Denne salmeboka ble innført i alle kirker i begge rikene fra nyttår 1700 og ble kjent som Kingos salmebok.

Kingo fikk også pålegg om å få i stand et nytt graduale som kunne samsvare med den nye salmeboka. Han samlet nå all musikk til gudstjenesten, både salmetoner og messetoner, i det nye Graduale. Den liturgisk-musikalske forbindelse med kirken før reformasjonen var derved definitivt brutt. Mot slutten av 1700-tallet kom Guldbergs salmebok, og i 1869 kom den som etter hvert fikk en dominerende stilling i norsk gudstjenesteliv: Landstads salmebok. I 1920 fikk vi den reviderte utgaven som først ble avløst av Norsk Salmebok i 1984.

KATEKISMEUNDERVISNING

Når kirken etter reformasjonen gjorde katekismeundervisningen til en av prestens hovedoppgaver, var dette egentlig en tradisjon fra katolsk tid. Den ble nå utvidet ved

at degnen ble prestens medhjelper i opplæringen. I Christian Vs lov står at degnen skal holde undervisning en virkedag i uken i et av sognene i prestegjeldet. På denne dagen skulle ungdommene i sognet samles “paa den Stad som Degnen dem henstævner med Prestens Villie og Raad”, for å bli undervist i barnelærdommen. Denne degneskolen utenfor kirkens vegger, er opphavet til den senere omgangsskole. Når det gjelder fremveksten av skoleverket her i Lier, er beretningen om dette under arbeid i regi av Lier skolestyre.

Til hjelp for prestene og degnene i deres undervisning kom det etter hvert håndbøker ved siden av Luthers lille katekisme som var eneren i all kirkelig undervisning. Knud Sevaldsson Bang, som var sokneprest på Toten 1662-94, skrev ned spørsmål som kunne besvares med Luthers egne ord og forklaringer i katekismen. Denne samlingen ga han ut i boks form. Tittelen viser at forfatteren med sin sans for svulmende bilder, var et barn av barokken: “Den søde og velsmagende Catechismi Bryst-melk, uddragen af de tvende Guds Kiærligheds Bryste, Det gamle og Det nye Testamente, ved den dyre Mand D. Morten Luther, mens nu stykvis og i korte Spørsmaal afdelt, den enfoldige Ungdom til dis bedre Anledning.” I Norge er dette den første begynnerbok i katekismeundervisning.

ANDAKTSBØKER

Ved siden av slike hjelpebøker/lærebøker kom det mot slutten av 1600-tallet en verdifull oppbyggelses-litteratur. Den gamle rett-troenheten er i ferd med å mykes opp, følelseslivet får større plass og det reises krav om personlig alvor i gudsfrykten. Aller mest kjent fra denne tiden er skriftene til Johann

Arndt og Christian Scriver, begge tyske teologer. Arbeidene deres har hatt betydning i våre menigheter helt fram til vår tid. Lokalt er det grunn til å minnes Norderhov-presten Jonas Ramus, gift med Anna Colbjørnsdatter. Ramus var flittig som historisk forfatter, men det er som oppbyggelsesforfatter han satte de varigste merkene etter seg. I 1680 ga han nemlig ut en bok som kom i 21 opplag i Norge. I Sverige nådde den 15 opplag. Tittelen er barokk-påvirket: "Naadens aandelige Markets Tid eller Tids-Market, Guds Børn til en Opmuntring at kjøbe Olie i deres Lamper, den Stund det endnu er Naadens Tid, og Salighedsens Dag, at de kunne være færdige naar Brudgommen kommer, at indgå med honom til Herlighed. Enfoldeligen forestillet af Den som i Stilhed og Haab henlever sin Tid, og efter Tiden forventer Ævigheden i Guds og Christi Jesu Rige."

Den tids bokkjøpere lot seg ikke avskrekke av lange innfløkte titler! Det er vel god grunn til å tro at denne boka også var i bruk i vår bygd. Det store opplaget tilsier stor utbredelse, og Norderhov-presten var neppe ukjent for folk i Lier.

IKKE ALT VAR POSITIVT

Mens vi bare kjenner en eneste hekseprosess i Norge gjennom middelalderen, steg antallet slike saker sterkt fra 1570-årene, samtidig som straffene ble strengere. I kristne lovtekster ble trolldom sett på som krenkelse av Guds majestet, og utøveren fortjente derfor Hans vrede. Norsk lov sa at "Trolldmand og Trolldquinde" som har hengitt seg til djevelen, bør "levendig at kastes på Ilden og opbrændis." Lensregnskapene fra første del av 17. århundre viser at en lang rekke mennesker ble henrettet fordi man mente det var bevist at de hadde bedrevet trolldom. Også

vår bygd opplevde dette: I 1627 ble en kvinne i Lier, Ingeborg Stiensdatter, avrettet etter å ha bli kjent skyldig i å ha øvet trolldomskunster.

Senere går tallet på slike saker sterkt ned, og straffene ble mildere. Rettsprotokollene viser at det også var prester som ble dømt for å ha benyttet seg av trollkunstner. Lenger fram i tiden har folketradisjonen mye å fortelle om prester som "kunne mer enn sitt Fadervår." Det ble gjerne sagt om disse at de hadde gått på skole i Wittenberg (Luthers universitet) og hadde lært å bruke Svarteboka. Den landskjente av disse var Petter Dass, men lokalt var det nok kapellan Marcus Schnabel i Sylling (død 1780, 36 år gammel) og soknepresten i Røyken (1775 - 1834) Christian Holst, som var mest omtalt. Les bare hva Peter Christen Asbjørnsen lar kjøre karen fortelle om kampen mellom Fanden og "Krestjan Svartserk" på Store Valle her i Lier. (Fortellingen heter "Plankekjøerne.")

SKIKKER, TRO/OVERTRO

Det gamle bondesamfunnet hadde en utpreget patriarkalsk struktur, og det satte sitt preg også på kristenlivet. I hjemmet var det husfaren som var leder for dette, i lokalmenigheten var det presten.

Nå var det sikkert meget variabelt hvordan trosopplæringen i hjemmene foregikk. Det var bl.a. avhengig av om husfaren var "andaktsfør", kunne lese og kunne styre sangen. Men selv om husandaktene ikke alle steder ble holdt like ofte og ikke alle steder med like stor lesekyndighet, har de sikkert hatt stor betydning gjennom den høytid og respekt de ble omsluttet med. Først på 1800-tallet fikk postillene og salmebøkene sin store

betydning. Tidligere var bokanskaffelser en ren luksus, og lesekyndighet ikke hver manns sak. Bibelen og andre bøker med tilknytning til andaktslivet ble sett på med ærefrykt, og ble ikke sjelden tillagt både beskyttende og helbredende kraft. I visse strøk av landet var det vanlig når et nyfødt - og udøpt - barn ble vasket og stelt for første gang, å ta et blad fra en bok som inneholdt Guds ord og legge på barnets bryst. I Modum het det at når en hadde vært til oxen med en ku, strøk de den over ryggen med salmebok for at den skulle "ta seg". Det var også noen steder skikk å legge en salmebok under hodeputen til moren i tiden før barnet hennes ble båret til dåpen. Så sent som 1950 sa en gammel kone i en av de øvre bygdene i Buskerud: "E ha nøkk hatt salmebok onde huguputa mi i alle dei 15 barsenji e ha hatt."

I folkelig tradisjon ble barselkona regnet som uren. Hun var utenfor kristent fellesskap og var derfor utsatt for farer i likhet med udøpte barn. Innføringen i menigheten (kirken) ble oppfattet som noe som ga barselkvinnen fysisk-religiøst vern, og nyinnlemmelse i den lokale menigheten.

Deler av kirkens liturgi, f.eks. Fadervår, korstegn, trosbekjennelse og påkallelse av treenigheten ble brukt i den folkelige legekunsten. Men ikke bare i forbindelse med sykdom: Å lese Fadervår over dyrene i fjøset ga trygghet mot at noe vondt skulle ramme dem og kors under bøtter og over dører var svært vanlig. Det er neppe noen grunn til å tro at folk så noensomhelst motsetning mellom sin katekismekristendom og den hverdagslige bruken av f.eks. kors, Jesu-navn og Fadervår. Det er sannsynligvis rettere å tolke det mer som et uttrykk for religiøsitet enn som ren magi.

Omkring altergang og nattverdselementene

har det også knyttet seg mange skikker og forestillinger.

Det er sagt at overtro er troens skygge. Med dette som bakgrunn er det ikke underlig at det oppsto forestillinger om nattverdselementenes magiske evne. Sagnet om jegeren som alltid treffer byttet fordi han har skutt etter og rammet et alterbrød, er kjent i ulike versjoner over hele landet. En annen forestilling var at kirkevin kunne gjøre mottakeren usårlig for blykuler. Det var også en utbredt forestilling at nattverdselementene hadde helbredende kraft. Var et barn sykt, og alle andre råd forgjeves, skulle en gå til alters og i all hemmelighet ta det innviede brød ut av munnen for senere å gi det til barnet.

Annerledes var det om dyr skulle helbredes: Var kua blitt syk, skulle en av gårdens menn gå til alters. Vel hjemkommet tok en av kvinnene mannens altertørkle og slo kua med, mens hun fremførte et spesielt formular. (Det var vanlig at mennene hadde et spesielt tørkle som bare ble brukt når de gikk til alters.) Og siden det dreier seg om et formular: Vel kjent er det jo at det vanlige trylleformularet hokus pokus er en forvanskning av den første del av innstiftelsesordene til nattverden: Hoc est corpus.

Et område der reformasjonen brøt ganske sterkt med tidligere praksis, var ritualene omkring død og begravelse. Det var viktig å markere at det ikke lenger var aktuelt å gå i forbønn for den dodes sjel. Nå var det de gjenlevende som skulle vekkes opp og gjøres kjent med sitt ansvar for en kristelig ferd. Et annet brudd med tradisjonen var at presten ble trukket bort fra det som skjedde mellom dødsfallet og jordfestelsen. Han fikk ikke

lenger noen funksjon i hjemmet til den avdøde.

Når reformasjonen slik skapte et rituel tomrom omkring en viktig begivenhet, er det ikke urimelig å tenke at dette kunne åpne for en mer folkelig flora av ritualer. Den norske kirkeordinans av 1607 inneholder en rekke bestemmelser som mer eller mindre direkte tar oppgjør med forhold som måtte være kjent: “Naar nogen Christen er afdød udi Herren, da skulle hans Venner eller Arffuinger bestille hannem en hederlig Begræffuelse, efter hans eller deris Effne oc Formoue, dog foruden Hoffart, Fraadzeri eller anden wskickelighed, huilcken ingen lunde huercken vdi Kiøbstæderne eller paa Landsbyerne vør eller skalt tilstedis, saa vel som eller nogle Natters Liguact, vdi huilcken der icke andit findis end Gilde, Gestebud, Druckenskab, Leeg, Raseri, lige som Hedninger, de som aldrig acte Dødens Christelige betenckende, til saadant skulle vore Fogiter haffue Opsium, at det der met holdis en tilbørlig Maade, saa framt de icke vil straffis der for, lige som de der styrcker og samtycker Hedenske Vesen, vdi vore Lande oc Rige”.

KONFIRMASJONEN KOMMER TILBAKE

Kirkelivet var i første halvdel av 1700-tallet ganske sterkt preget av pietismen. Bevegelsen hadde utspring i Tyskland, særlig knyttet til Spener og Francke. Med pietismen fulgte en stor interesse for undervisning, diakoni og misjon. Rundt om i landet fantes det grupper av pietistiske prester. I Drammen var presten Hans Stud en sterk predikant og vekkelsesfor- kynner. Han gikk også aktivt inn for en utbygging av skolevesenet. Peder Hersleb var biskop i Christiania fra 1731 til

1738. Han ville at alle skulle kunne lese før de gikk til alters, og kjøpte inn et stort antall av en typisk pietistisk katekisme. Disse delte han ut til menighetene. I 1732 kom han med forslag om en konfirmasjonsordning. Forslaget ble prøvd i flere menigheter, og var nok et viktig forarbeid til den kongelige forordningen som innførte konfirmasjonen i hele riket. Den kom 13. januar 1736.

Konfirmasjonen ble nå pliktig for alle. Var man ikke konfirmert, kunne man ikke tas til militærtjeneste, og helt fram til begynnelsen av vårt eget hundreår måtte man legge fram konfirmasjonsattest for å kunne inngå ekteskap. Konfirmasjonen førte også til en demokratisering av undervisningen, idet alle måtte ha en viss form for skolegang. Etter å ha fått oppdraget av kongen, la Erik Pontoppidan i 1737 fram sin bok: “Sannhed til Gudfryktighed” til bruk i undervisningen. Den inneholdt 759 spørsmål og svar og ble innført til bruk i Norge i 1738. Enkelte steder tok det nok noe tid før den ble tatt i bruk, men til gjengjeld holdt den seg lenge. Temmelig urokket beholdt den stillingen i nesten 150 år. Til den pietistisk-orienterte lovgivningen hørte også den første lov om folkeskoler i Norge. Den kom i 1739 og påbød opprettelse av faste skoler i alle bygder. Som tidligere nevnt vil fremveksten av skolene i Lier behandles av andre.

KONVENTIKKELPLAKATEN

I løpet av 1730-årene kom en del innberetninger til myndighetene om avvikende forkynnelse og sekterisk virksomhet. Kongen ba derfor rådgiverne sine om en vurdering av konventikkel-virksomheten (konventikkel = oppbyggelig møte utenfor statskirken). I januar 1741 kom det en forordning om “hvorf

vidt gudelige Forsamlinger utenfor den offentlige Gudstieneste maa tillades'', det var den såkalte konventikkelplakaten. Forordningen forbød ikke privat oppbyggelsesvirksomhet, men ville regulere den, og dernest få den inn under geistlighetens kontroll. Den anbefaler sterkt å styrke husandaktene, men den fordømmer klart virksomhet ved omreisende predikanter. I motsetning til hva som var vanlig i andre forordninger, inneholdt ikke konventikkelplakaten noen bestemmelse om straff for dem som forbrøt seg mot den. Derfor ble det mye skjønnsmessig tolkning når det gjaldt anvendelsen av den.

OPPLYSNINGSTID

Siste del av det 18. århundre brakte mye nytt, også med tanke på det kirkelige liv. Perioden er preget av den industrielle revolusjonen og den endringen i samfunns-strukturen som den førte med seg. Etter en periode med reformpolitikk som tydelig var pietistisk påvirket, synes det som passiviteten hadde overtatt, og det merkes en sterkere materialistisk innstilling. Opplysningstidens ideer, som fikk gjennomslag mot slutten av hundreåret, skapte en sterk interesse for folkeopplysning, og mange prester gjorde et prisverdig arbeid på dette feltet. Det er rimelig at de i sitt arbeid f.eks. blant konfirmantene, prøvde å formidle ideene sine til nye slekter. Derimot hørte det nok til sjeldenhetene at de benyttet prekestolen til å formidle kunnskaper om jordbruk og annen næringsvirksomhet. Slikt fortelles jo av og til om de såkalte potetprestene. Men kanskje var det heller ikke så underlig for den tids kirkegjengere om de i kirken fikk nyttige råd om hverdagslige ting. Kirkegangen hadde for folk flest et betydelig sosialt aspekt. Det var på kirkebakken man hørte kunngjøringene, og det var her man spurte annet nytt. Likevel

kunne det vel føles misforhold mellom det de leste i sine gamle andaktsbøker og den forkynnelsen de kunne møte fra prekestolen.

SENSUREN OPPHEVES

I 1770 ble en rekke gamle helligdager avskaffet. Det gjaldt 3. dagene ved de store høytidene, Helligtrekongersdagen, St. Hansdag og Mikkelsdag. Allehelgensdag ble flyttet til første søndag i november. De strenge bestemmelsene om ekteskap mellom skyldfolk ble lettet på. Det aller viktigste var at sensuren ble opphevet. Det ble nå full trykkefrihet, og selv om den ble innskrenket igjen året etter, var det skapt noe som i lengden ikke lot seg stanse. Kirken måtte nå finne seg i at man kunne, også på trykk, anfekte dens lære og dens praksis.

HANS NIELSEN HAUGE

Fødselsåret til den mannen som har satt de største spor etter seg i norsk kristenliv, Hans Nielsen Hauge, er 1771. Samme året var det uår her til lands. Kornmonopol førte til at det bare var lov å innføre dansk korn til Sør-Norge, og danske kornselgere visste å skru prisene i været da etterspørselen ble stor. Mange nordmenn led stor nød, og det var 17.000 flere dødsfall enn fødsler dette året. Forhold som dette var sikkert med å danne bakgrunn og grobunn for den delen av Hauges senere virke som dreide seg om næringsvirksomhet.

Hauge hadde sin sterke åndsopplevelse i 1796, og ikke lenge etter begynte han sin reisevirksomhet, først i hjemlige trakter, men allerede året etter besøkte han Drammen og distriktet omkring. Senere kom han flere ganger til vårt område. Den 24. oktober 1804 ble han arrestert under et opphold på Eiker papir-

mølle, som han selv hadde satt i gang. Da saken hans ble tatt opp til doms, ikke før i 1813, var det forholdet hans til konventikkelplakaten som var avgjørende. Dommen, som lød på 2 års straff-arbeid, ble anket og senere omgjort til en bot på 1000 riksdaler.

Hans Nielsen Hauge hadde en enestående evne til å knytte til seg dyktige medarbeidere. Det var mennesker fra ulike lag av befolkningen, selv om de fleste nok hørte til bondestanden som han selv. I vårt distrikt var brødrene Tollef og Ole Olsen Bache de mest fremtredende. De var fra Numedal der Tollef var lensmann i 5 år. Han slo seg senere ned i Drammen som kjøpmann. Broren Ole bodde en tid på Helgerud her i Lier.

LIERJENTA LARINA OLSDATTER ØXNE

Fra boka "Hans Nielsens Hauge og hans samtid", skrevet av biskop A. Chr. Bang, siteres: "I Lier opholdt Hauge sig i nogen Tid; ikke Faa vaagnede hertil Eftertanke ved hans Ord og kom til en sand Omvendelse. Blandt disse maa nævnes en af de ædleste og mest begavede Personligheder blandt Hauges tidligere Vennekare, Pigen Larina Olsdatter Øxne. Vi vil lade hende selv beskrive for os sin Overgang fra Mørket til Lyset:

Jeg var det arme, tabte Faar,
Der havde i saa mange Aar
ja - været udi Synden død;
thi Verden smagte mig for sød.

Jeg kjendte ei min Sjelenød,
førend Gud - Han mit hjerte brød,
da fikk jeg se, hvordan jeg var:
at Hjertet var et urent Kar.

Saa Aanden gjennom Væggen brød,
da vidnet Han at jeg var død;
af Ormene det mange var,
som Sjelen ganske saaret har.

Jeg bad da til min Herre Gud,
at han mig ville løse ud
og knuse Slangens Hoved saa
at jeg han kunde bestaa.

At sjelen maate blive ren
fra alle Synders Bræk og Men;
ja mig fra alle Synder fri,
som hindrer mig paa Sandheds Sti.

O Jesu rens min arme Sjel,
at jeg kan følge deg saa vel
igjennem Trængsel, Spe og Spot,
som naar du skjænker mig alt godt.

O drag mit Hjerte til dig hen,
o du, min søde Sjele-Ven,
at jeg maa blive din kydske Brud;
thi du min Herre er og Gud."

Bang forteller videre at Larinas foreldre så det som en skamlett på familien at datteren var blitt en av "de hellige". De prøvde derfor å hindre henne i å ha omgang med denne vennekretsen. Det sies at en gang det skulle være oppbyggelse i nærheten, gikk de så langt som til å sperre henne inne i en kjeller for å hindre henne i å delta. Bang beretter videre: "Da hun sad der grædende i sin Ensomhed, blev hun i den Grad greben af Fornemmelsen af De Hellige Samfund, at hun forfattede en "Samlingssang", en Saadan som pleier at synges, naar troende Mennesker kommer sammen til Oppbyggelse." Sangen som Larina diktet ved denne anledningen,

fortjener å bli tatt med. Her kommer den i Bangsrettskrivning:

Nu er vi forsamlet her
mange dyrekjøpte Sjele
for af Herrens Ord at lære:
lad os ikke Hjertet dele;
men bed Gud om Aandens Kræfter
til at følge Ordet efter.

Thi Guds Naade den er stor,
som saa ofte os inbyder
til sit hellig Natverds-Bord,
naar vi selv kun vil adlyde
det, som Herrens Røst mon raabe:
tager vel i Agt Guds Naade.

Da maa først vi renses her
udi Jesu Blod det rene
fra al Synds Besmittelser,
siden maa vi Herren tjene
med vaar Aand og alle Lemmer:
lad os aldrig det forglemme.

Larinas år ble ikke mange. En ukes tid før hun døde, var hun på besøk på Eiker papirmølle hos vennene der. På hjemveien ble hun liggende syk i hjemmet hos Tollef O. Bache i Drammen. Der døde hun stille og fredelig den 16. september 1803. Da var hun ennå ikke fylt 20 år. Begravelsen skal ha funnet sted ved Frogner kirke under meget stor deltagelse.

Samlings-sangen hennes ble første gang trykt i annet opplag av H.N. Hauges bok: Kristelige Levnetsregler. Denne boken kom ut i 1800. Larina må altså ha skrevet sangen som 16 - 17-åring. En ualminnelig moden tenåring!

HAUGIANERE I LIER OG OMEGN

Det må på denne tiden ha vært et ganske rikt haugiansk liv i Lier. Vi vet at en av Hauges nære medarbeidere en tid var bosatt på Helgerud. Dette må vi regne med skapte ringvirkning. Om denne haugianer-høvdingen, Ole O. Bache, ble det sagt at han var en meget grundig mann som tenkte mer enn han talte. Men tale gjorde han da også, helt til Finnmark var han på talerferd. Fra et brev han skrev siteres: "Vor Egenvillie er ond derfor maa man med Bedrøvelse nedkaste sig for Hans Fødder, give Tuktens Aand Rum, lade Kjærligheden optændes i Hjertet af Jesu Ild, faa forbrændt alle Syndens Torner, at Veien kan blive beredt for Faderen og Sønnen, at de kan faa Rum i vore Hjerter."

Drammensdistriktet var i det hele et åndelig kraftsenter for haugianerne i hele det sørlige Norge. To av Hans Nielsen Hauges søsken slo seg ned her i distriktet. Ole Nielsen, som en del år var lensmann i Tune, flyttet til Drammen, der han etablerte seg som kjøpmann. Men Hauges støttespiller fremfor andre, var broren Mikkel Nielsen som i mange år ledet papirmøllen på Eiker. Hjemmet hans ble et åndelig hjem for haugianere i vid omkrets. Kona hans, Inger eller Mor Inger som hun helst ble kalt, var ikke mindre betydningsfull. Til henne kom en rekke unge piker som hun lærte opp i husarbeid - og gudsfrykt. Mange av disse ble senere koner og medarbeidere til fremtredende haugianere omkring i landet.

Dessverre oppsto det stridigheter, og etter hvert splittelse i haugebevegelsen her i distriktet, den såkalte Bache-striden. Saken gjaldt en av H.N. Hauges aller beste medar-

beidere i Drammen, nemlig kjøpmann Tollef O. Bache, bror til den forannevnte Ole O. Bache. Tollef Bache kjøpte forøvrig Store Valle i Lier, og der bodde han fra 1820 til sin død i 1848 og ble begravet på Frogner kirkegård.

Kjøpmann Bache hadde i lang tid levd i et ulykkelig ekteskap og følte seg etter hvert sterkt tiltrukket av en haugianerkvinne, Anne Viste. Hun var egentlig fra Tune, men var etter et kort ekteskap blitt sittende som enke på Modum. Etter hvert ble det klart at Bache ønsket å oppløse ekteskapet sitt for senere å kunne gifte seg med Anne Viste. Dette ble også kjent for H.N.Hauge. Han ble dypt skuffet over saken og fant ikke noen unnskyldninger for sin gamle venns hensikter. Han var også alvorlig bekymret for den splitnelsen som Baches holdning hadde forårsaket i venneflokken.

Etter at Hauge døde i 1824 ble skilsmis- sen et faktum, og året etter giftet T.O. Bache seg med Anne Viste. En liten krets støttet Bache, men det store flertallet blant haugianerne forkastet handlemåten hans. Denne skam rammet ikke bare bevegelsen lokalt, men fikk ringvirkninger ut over i landet. Skrivelser fra "eldste" fra forskjellige deler av landet, viser en samstemmig forkasting av det som var skjedd. Skilsmisse og gjengifte ble sett på som syndig og som skadelig for samfunnets enhet. På Store-Valle var nå det nye ekteparet isolert fra sin tidligere store venneflokk. Mekling ble forsøkt, men førte visstnok ikke fram. Noen brev fra denne tiden forteller imidlertid at Bache fortsatt vedkjente seg haugianismen og hadde den største respekt for Hans Nielsen Hauge. Men hva striden betydde for den lokale venneflokken, kan vi nok bare ane.

KONVENTIKKELPLAKATEN BLIR OPPHEVET

Den tidligere omtalte konventikkelplakat sto fremdeles ved lag. Men etter at vi fikk Grunnloven i 1814 ble det fra flere hold arbeidet for å få den fjernet. Ikke minst var haugianerne ivrige på dette. Og her finner vi igjen kjøpmann T. O. Bache fra Drammen/Lier. Sammen med en annen ledende haugianerkjøpmann, O.P. Moe fra Kristiansand la han i 1836 fram forslag om å ta vekk lovbestemmelsen. Stortinget vedtok dette både i 1836 og 1839, men begge gangene nektet kongen å sanksjonere. Da Stortinget vedtok opphevelsen tredje gang og kong Oscar I måtte skrive under (1842), var det en annen fra vårt distrikt som spilte en aktiv rolle under stortingsbehandlingen, nemlig sokneprest/stortingsmann J.L. Arup fra Drammen.

ORGANISASJONER OG FOR- ENINGER

Samme år som konventikkelplakaten ble opphevet, ble en av vårt lands store misjonsorganisasjoner stiftet: Det Norske Misjonsselskap. Allerede i 1816 ble Det norske Bibelselskap opprettet, og utover i det 19. århundre vokste det fram en rekke organisasjoner med misjonerende og/eller kristelig sosialt arbeid som formål. I sin tur ga dette seg utslag i dannelsen av foreninger i lokalmiljøet, så også her i Frogner menighet.

Med organisasjonene fulgte etter hvert lønnede emissærer og sekretærer. Sokneprest Koren skriver i Kaldsbok for Lier prestegjeld følgende (1936): "..... den lønnede emissær, som efterhaanden forvandlede fra lægmann i streng forstand til faglig forkynner. Den saaledes udgaaende forkynnelse

tenderer uvilkaarlig til førsterekke at samle om organisasjonen med overseen av menigheten.” Selv om soknepresten hadde rett i sin vurdering, var det vel slik, dengang som nå, at storparten av medlemmene i misjonsforeningene også sluttet opp om kirke og menighet. Han skriver da også et annet sted i Kaldsboken at foreningene tilsluttet kristelige organisasjoner har stor betydning for menighetens liv. Fortsatt med kaldsboken som kilde settes her opp en liste over det som var i gang av slike foreninger i midten av 1930-årene.

1) Til lokalet Bethlehem på Lierstranda var det knyttet flg. virksomhet:

a) Forening for lokalet og for oppbyggelsesvirksomheten som foregikk der. Ikke knyttet til noen hovedorganisasjon, men støttet seg vesentlig til Kinamisjonsforbundet (NLM).

b) Søndagsskole hver søndag kl. 12. I virksomhet fra ca. 1880.

c) Kristelig ungdomsforening som “har adskillig tilslutning.”

2. Kvinneforeningen Myren, Lierstranda.

Stiftet i 1880-årene. Arbeider for sjømannsmisjonen.

3. Gullaug kvinneforening, stiftet i 1902. Foreningen har i stor grad æren for at Betel kapell kunne reises i 1904. Har senere arbeidet for å skaffe midler til kapellets utstyr og drift.

4. Betel kvinneforening. Formål som ovenfor. Stiftet omkring 1930.

5. Gullaug indremisjonsforening, stiftet 12/12 1920.

6. Betel søndagsskole.

7. Barneforeningen Lerka. Tilsluttet N.M.S. Møtested Betel.

8. Søndre Frogner hedninge-misjonforening. N.M.S. Stiftet 1913.

9. Nordre Frogner hedninge-misjonsforening. N.M.S. Stiftet 1913.

Foto: Erling Bergill

Frogner indremisjons kvinneforening 1949 (bilde fra 1950)

1. rekke fra v.: Sigrid Eriksen, Amalie Bjørnstad, Annethe Buttedal

2. rekke fra v.: Marie Thorsen, Gudrun Karlsen, Birgitte Ødegård, Harriet Soltun, Hedvik Eriksen, Agnete Guthu, Arve Bergill, Astri Helgerud.

3. rekke fra v.: Ruth Bergill, Marie Pytte, Sunniva Haugland, Ingeborg Lund, Åse Brurberg, Berta Vollengen, Birgitte Bergflødt

10. Liankvinneforening. N.M.S., men støttet også Finnmarks-arbeidet. kring 1885. Kjøptekretsens gamle skolehus, som den benyttes til forsamlingshus. Mehren misjonshus.
11. Frogner kvinneforening. N.M.S. Stiftet 1878. Møtested har vært prestegården, og leder var prestefruen. 18. Frogner sjømannsmisjonsforening. Stiftet omkring 1885.
12. Egge-Bergflødt kvinneforening. N.M.S. Stiftet i 1870-årene, reorganisert i 1916. 19. Oddevald-Mehrenkr. ungdomsforening. Stiftet 1907. Tilsluttet Norges kr. ungdomsforbund.
13. Mehren kvinneforening. N.M.S. Stiftet i 1870-årene, reorganisert i 1916. 20. Lier kr. ungdomsforening. I virksomhet fra ca. 1907 til 1920. Ny forening med samme navn ble stiftet i 1933.
14. Frogner indremisjonsforening. Stiftet 1904.
15. Braaten indremisjonsforening. Stiftet 1919.
16. Egge-Bergflødt indremisjonsforening. Stiftet 1909.
17. Mehren indremisjonsforening. Stiftet om-

Til tross for et ganske stort antall foreninger, har disse nok ikke samlet så svært mange mennesker. Soknepresten skriver i hvert fall slik et annet sted i Kaldsboken: "... og hele den materialistiske innstilling som gjør at mange følger den strøm som gaar kirkehus og menighet forbi. I dette miljø er de kristelige organisasjoners magt kun ringe, skjønt de forskjellige smaa misjonsforeninger arbeider tappert for at hævde

Foto: Erling Bergill

Yngres avdeling, Lier indremisjon, 3. september 1945.

Fra venstre: Odd Ravndal, Per Martin Olberg, Aud Marøen, Randi Sjøsten, Henry Hosen, Mariann Hogsbro, Ambjørg Hogsbro, Kitty Green, Brit Eide, Eldbjørg Marøen, Aud Lorentsen, Inger Tveitevaag, Olevine Vik

sig og vinneterræng." Den gang som nå - og som tidligere: Hvordan samle folket i Guds hus?

FORENINGSLIVET FØRNÅ

Holder vi nå mot hverandre de foreningene som sokneprest Koren listet opp i Kaldsboken og foreninger som averterer sine møter i Lier menighetsblad i årene 1948 til 1953, vil 10 foreningsnavn være representert begge steder. Sammenligningen halter, for det var nok ikke alle foreninger som bekjentgjorde møtene sine i Menighetsbladet, selv om de den gangen ble sterkt oppfordret til det. Men den nye foreningslisten inneholder i tillegg 10 - 12 nye navn. Det er misjonsforeninger, yngreslag, mannsforening og kirkeforening. Noe senere i 1956, ble Lier kr. ungdomsklubb stiftet, og innen Frogner menighet ble det drevet søndagsskole på 9 forskjellige steder (muligens ikke alle samtidig), musikklag og virksomhet spesielt for de ansatte ved Lier sykehus.

I dag er bildet annerledes. Antall steder som har søndagsskole, er redusert til ett, nemlig Gullaug kapell, og bare noen få av de gamle foreningene er i virksomhet. Men den eldste på Korens liste, Frogner kvinneforening for N.M.S. er fortsatt i gang. Alder: 115 år. At foreninger er lagt ned, betyr ikke at arbeidet er innstilt, men like gjerne at arbeidsformene har skiftet. Gospelkorene samler hver uke mange barn (og foreldre) på menighetshuset og deltar ikke sjelden ved gudstjenester til glede for alle. Frogner Ten Sing samler tenåringer til et positivt kristent fellesskap, der sang og musikk spiller en stor rolle. Men det blir også lagt vekt på å engasjere de unge til annet byggende arbeid i menigheten. For sang-glade voksne har sangkoret Gleden vært et tilbud i ca. 15 år. I tillegg til barneforeninger og tradisjonelle misjonsforeninger, er det i gang

flere bibel- og samtalegrupper i menigheten vår, og Onsdagsklubben arbeider fortsatt utrettelig til menighetens beste.

MENIGHETEN OG DE PSYKISK UTVIKLINGS- HEMMEDE

I forbindelse med den omfattende tilbakeføringen av psykisk utviklingshemmede til lokalsamfunnet, sa Frogner menighet ja til å være en prøve-menighet i Tunsberg bispedømme. Til å lede arbeidet ble det oppnevnt en prosjektgruppe som skulle foreslå og gjennomføre praktiske tiltak for å inkludere mennesker med psykisk utviklingshemming i vår menighet. Prosjektet ble presentert på en samling i Frogner menighetshus høsten 1990 og ble ført videre gjennom en rekke tiltak og arrangementer de følgende to årene. Det var week-endtur, temagudstjenester, bo hjemmeleir, kirke-sightseeing med innlagt kurvballkamp, adventfest og mer. Oppslutningen om arrangementene var god både av utviklingshemmede og funksjonsfriske, og deltagerne opplevde et fint fellesskap. Prosjektarbeidet ble avsluttet i februar 1993, men det er forutsetningen at arbeidet skal føres videre av menighetsrådet til berikelse av hele menigheten vår.

KIRKELIG BETJENING

Fram til 1932 besto den kirkelige betjening i Lier av sokneprest og residerende kapellan. I 1932 ble det opprettet en stilling som klokkerprest/hjelpeprest i Frogner menighet. Stillingen ble i 1955 gjort om til kallskapellan i Lier. Ved siden av å ha ansvaret for et folkerikt prestegjeld, skulle soknepresten også betjene Lier asyl, som ble opprettet i 1926. Det ble holdt gudstjeneste for pasientene hver

3. søndag ettermiddag, og stedet ble ellers betjent med hyppige besøk av presten. På den tiden (1930-årene) var det totalt over 1000 pasienter ved asylet, enten innlagt ved sykehuset eller anbrakt i private forpleiningssteder under sykehusets eller fylkeslegens tilsyn. Fra Kaldsboken (1936) siteres: "Med de dimensjoner sinnssykepleien nu har faat, bør egen asylprest med oppgave at se til samtlige sinnssyke, være et fremtidsmaal; den hittilværende ordning bør, tror jeg, kun anses for midlertidig." Først i 1974 ble Korens ønske en virkelighet. Det ble da opprettet en egen stilling som sykehusprest ved institusjonen som nå hadde skiftet navn til Lier sykehus.

Den 1. januar 1957 ble Sylling/Sjåstad skilt ut som eget prestegjeld. Res.kap. i Lier ble utnevnt til sokneprest i det nyopprettede embetet. I 1978 ble klokkestillingen ved Frogner kirke tillagt kontortjeneste ved Frog-

ner prestekontor. Soknepresten fikk ved det en vesentlig lettelse i arbeidsbyrden. Prestegjeldet fikk opprettet kateketstilling i 1971, og 15 år senere kom en etterlenget tredjeprest-stilling, lokalisert til Frogner sogn. Fra 1/2-88 ble også prestegjeldet tildelt en soknediakonstilling, ikke minst takket være et stort økonomisk tilskudd fra stiftelsen Betania på Nøste i Lier. Menigheten måtte nemlig forplikte seg til å utrede 50% av lønnen til denne stillingen, og takket være et stort årlig bidrag fra Betania de første årene, kunne menigheten ta på seg arbeidsgiveransvar for denne stillingen. Fra og med skoleåret 91/92 har menigheten også hatt en såkalt ett-åring i arbeid. Ettåringen er menighetens spesielle ungdomsarbeider. Utgiftene som følger med stillingen, må menigheten selv bære. Fra inneværende år er organist-stillingen i Frogner menighet utvidet til å bli hel stilling. Det knyttes ikke små forventninger til hva dette kan komme til å bety for sang- og musikklivet i menighe-

Kirkesight-seeing med innlagt kurvballkamp.

Foto DT&BB

ten.

Med økt bemanning følger økt innsats. Resultater av dette ser vi allerede, men det ligger i sakens natur at hvilken betydning det egentlig har hatt, vil først evigheten gi klarhet i.

MENIGHETSHUS

Etter som det meldte seg behov for rom til aktiviteter utenom gudstjenester og seremonier som hører kirkehuset til, kjente man også savnet av et hus til slike formål. I 1922 trådte menighetsrådene i funksjon, og det varte ikke lenge før menighetsrådet i Frogner gjorde begynnelsen til innsamling til bygging av menighetshus. (Kaldsbok for Lier prestegjeld). Men dette lerretet lot seg ikke bleke så lett. I 1950 begynte det imidlertid å skje ting som kunne tyde på at saken kunne bli løst. Til menighetsrådets maimøte dette året forelå det en søknad fra Lier - og Frogner indremisjonsforeninger om menighetsrådets bistand til å få tomt til et bedehus på Klokkergårdens grunn. Menighetsrådet hadde da allerede søkt departementet om tomt til menighetshus på samme sted, og gikk derfor inn for et samarbeid med søkerforeningene om reising av et forsamlingshus. I første omgang ble det ikke noe av dette, men i 1955 ga Lier indremisjon klarsignal til å samarbeide med menighetsrådet om oppføring av et menighetshus på Klokkergårdens grunn, og med menighetsrådet som eier av huset. Et par år tidligere hadde menighetsrådet mottatt kr. 2100 av Lierbyen Vannverk A/L som bidrag til oppføring av menighetshus i Lierbyen. Tildelingen er notert som "Formodentlig den første gave til Menighetshuset." Indremisjonen hadde på den tiden samlet inn ca. kr. 15.000 til formålet. Den 1. desember 1957

ble det holdt menighetsmøte i Frogner kirke, og der ble gjort et enstemmig vedtak som m.a. inneholder flg.: "Så snart forholdene tillater det, vil Frogner menighet bygge sitt menighetshus." Videre ble det vedtatt at huset skulle bygges på den tomt som departementet har reservert av Hegg klokkergård. Tomtesaken var imidlertid på langt nær ferdigbehandlet, viste det seg. Først i menighetsrådets møte den 26. august 1965 kunne det refereres melding fra departementet om at tomtespørsmålet endelig var brakt i havn. Finans- og byggekomite var oppnevnt av menighetsrådet i april 1962. Under forskjellig ledelse og med skiftende mannskap arbeidet komiteen inntil den i mars 1974 la fram innstilling om bygging av menighetshuset. Planene fikk tilslutning både fra menighetsrådet og fra Lier kommune som etter hvert var trukket inn i et samarbeid om velferdssentral for eldre. Med optimisme, pågangsmot og ikke minst - tro, ble arbeidet satt i gang, og søndag den 29. november 1976 ble huset innviet. Kostnadene ble ca. 1,3 mill. kroner. Takket være god utleie (ikke minst den faste leieavtalen med kommunen), dyktige folk i styret til enhver tid, god dugnadsinnsats og en innsatsfylt Onsdagsklubb, var Frogner menighetshus gjeldfritt 10 - 12 år etter at det sto ferdig. Det viser seg at menigheten har sluttet opp om huset sitt, og at de som tross dystre spådommer dro det hele i gang i midten av 70-årene, gjorde rett.

Etter hvert har det vist seg at rominndelingen ikke lenger fyller behovet. Det har derfor i inneværende år funnet sted en ganske omfattende ominnredning av første etasje. Den innsatsen som i den anledning er gjort av menighetslemmer, viser at huset fortsatt er et hjertebarn for mange.

MENIGHETSBLADET

I 1943 utkom for første gang Lier Kirkeblad. Det første nummeret ble trykt i 3000 eksemplarer og ble delt ut gjennom skolene i Lier. Senere ble bladet sendt gjennom posten og kom ut med ett nummer pr. kvartal. På grunn av omstendighetene den gang ble ikke Lier Kirkeblad noen varig publikasjon. Men tanken om et fast organ for kirke og menighet i Lier var slett ikke lagt på is.

Så snart forholdene la seg til rette, var man klar til å starte, og i februar 1948 kom det første nummeret av Lier menighetsblad. Bladet skulle komme ut månedlig, og den frivillige kontingenten ble satt til kr. 1,00 for året. Bladet ble sendt til alle husstandene i Lier gjennom posten. Det bør nevnes at menighetsbladets første redaktør, daværende res.kap. i Lier, senere sokneprest i Sylling, Charles Østbye, forble bladets redaktør i hele 30 år. Den rekorden blir neppe slått med det første. Som kjent er Lier menighetsblad i fortsatt fin form, og finner veien til hjemmene i dag som Lier Kirkeblad gjorde for 50 år siden, om enn i atskillig større antall. Bare i Frogner sogn har vi i dag bruk for 4200 eksemplarer. Så langt vites, er det ikke foretatt noen form for undersøkelse som viser i hvor stor grad bladet leses. Men ved sin formidling av oppbyggelig stoff og av kunngjøringer, kan det ikke ha unngått å sette spor etter seg.

EPILOG

Århundrer har gått. Seder og skikker har forandret seg. Lover og forordninger har sett dagens lys og forsvunnet. Mye av det gamle kan få oss til å riste på hodet. Hvordan kunne man godta slikt? Hva tenkte de egentlig? Men vet vi hva kommende generasjoner sier om våre dagers menighetsliv?

Vi ser stykkevis. Guds kirke, Frogner

menighet innbefattet, har bestått trass i alle menneskelige feilgrep. Den vil gjøre det fortsatt. Derfor sier vi med Petter Dass:

*‘Du har blant oss din kirke
grunnfestet, Herre kjær.
Alt godt du ville virke
i menigheten her.
La her oss i ditt hus
i troskap mot deg vandre
og følge Ordets lys.
(Norsk Salmebok nr. 529, v.3)*

FELLES KILDER

- Sigrid og Håkon Christie, Norges kirker, Buskerud, bind 1 og 3. Frogner menighetsråd 1943: Frogner kirke gjennom 250 år.
- Rolf Fladby, Steffen Gausemel, Ola Bjerkås, Liers historie bind 1-6. Gulbrandsen, Birger: Folkelige skikker i samband med altergang. (Mål og minne 1943).
- O. Rygh, Norske gaardsnavne Kaldsbok for Lier prestegjeld.
- red. Finn Jor, Kirker i en ny tid. Kolsrud, Oluf: Noregs kyrkjesoge. Manuskripter utlånt fra Teologisk fakultet, Institutt for kirkehistorie.
- Jahn Børe Jahnsen, Bygget av levende stene. Biskop Eysteins Jordebok. Kulturkontoret i Lier: St. Hallvard.
- Amundsen Bugge, Arne: Dødens rett og dødens rituale. Lier menighetsblad: 1948 - 1993.
- Religiøs struktur i det gamle bondesamfunnet. Kirke og kultur nr. 2 1982. Reformasjonens konsolidering i de nordiske landerna 1540 - 1610.
- Asbjørnsen og Moe: Samlede eventyr. Artikler av Tarald Rasmussen, Ingun Montgomery, Terje Ellingsen, Helge Fæhn.
- Bang, A. Chr.: Hans Nielsens Hauge og hans samtid. Wisløff og Aarflot: Norsk kirkehistorie.
- Drammens Tidende og Buskeruds Blad: Sankt Hallvard (15/5 1943) Hallvardsdagene skal feires i Lier. (10/5 1947).

Staben, menighetens gode nøkkelpersoner.

I 1988 ble opprettet stilling som soknediakon. Marianne Kraft er menighetens første soknediakon. Bildet er fra innvielsen.

Menighetsrådet 1994.

Tove Bakke
Brit Tschan
Else Marie Onshuus
Marta Tveide
Heidi Skovgaard
Egil Henriksen
Inger Thomassen
Tomine Isene
Jørgen Nørstelien

Kirketjener Arne Fossen,
menighetens gode
støttespiller.

Johannes Nyheim,
kunsthåndverkeren som
laget prosesjonskorset,
flankert av prestene Einar
Salvesen og Jørgen
Nørstelien.

Sangeren Ola St. Isene, her
også som tekstleser.

Ungdommelig sangglede i Frogner menighetshus.

Kirkevertene Hakon Refsum og Tomine Isene ønsker velkommen til gudstjeneste.

Sokneprest Jørgen Nørsteli
foran alteret.

Klokker og kontorfullmektig
Erna Lie Skinnemoen er en
sentral person i menigheten.
Her leser hun
kunngjøringene.

Per Egil Hovland,
vår allsidige organist.

*På kirkebakken foran kapellet 1. pinsedag 1945.
Foto: Erling Bergill.*

Messehake fra 1770